

КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО

А.І.Постельняк

**Майстер-клас
в системі методичної роботи
з педагогічними кадрами**

Друкується за рішенням вченої ради Кіровоградського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського

Кіровоград
2009

Майстер-клас в системі методичної роботи з педагогічними кадрами / А.І.Постельняк. – Кіровоград: Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2009 – 68 с.

У методичному посібнику розкриваються питання планування й організації роботи майстер-класу як ефективної форми пропаганди, поширення та впровадження перспективного педагогічного досвіду. Представлено досвід роботи майстер-класу Заслуженого вчителя України С.П. Логачевської, інших майстрів педагогічної праці.

Методичний посібник адресований працівникам районних (міських) методичних кабінетів (центрів), керівникам майстер-класів, заступникам директорів навчальних закладів.

Відповідальна за випуск - Корецька Л.В.

Зміст

I. Майстер-клас як ефективна форма пропаганди, поширення і впровадження перспективного педагогічного досвіду: становлення, проблеми.....	4
Розділ 1. Науково-методична робота: завдання, зміст, форми організації.....	4
Розділ 2. Як піднести ефективність роботи майстер-класів?.....	18
Додатки	
Додаток 1 Положення про майстер-клас в системі науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.....	33
Додаток 2 Авторська майстерня «Формула успіху» учителя вищої кваліфікаційної категорії Лілії Валентинівни Колісник.....	36
Додаток 3 План роботи майстер-класу вчителя початкових класів Новгородківської І-ІІ ст. № 3 Ніни Іванівни Єфіменко.....	38
Додаток 4 План роботи майстер-класу вчителя хімії Долинської ЗШ І-ІІІ ст. № 4 О.І. Зотової.....	39
Додаток 5 План роботи майстер-класу вчителя математики Созонівської ЗШ І-ІІІ ст. Н.О. Гришиної.....	40
Додаток 6 План роботи майстер-класу вчителя фізики Соколівської ЗШ І-ІІІ ст. З.А. Бондаренко.....	42
Додаток 7 План роботи майстер-класу вчителя математики НВК «Гайворонська гімназія – ЗШ І-ІІІ ст. №5» В.В. Гречаної В.В.	43
Додаток 8 Майстер-клас Віктора Громового.....	45
Додаток 9 План роботи майстер-класу керівників методичних об'єднань та творчих груп.....	46
II. Майстер-клас Заслуженого вчителя України С.П.Логачевської.....	47
Додаток 10 Творчий вчитель (стаття О.Я.Савченко).....	55
Додаток 11 Публікації з досвіду С.П.Логачевської в журналі «Початкова школа».....	58
Додаток 12 Програма авторських курсів С.П.Логачевської.....	59
Додаток 13 План проведення майстер-класу для молодих учителів Петрівського району.....	61
Додаток 14 План роботи майстер-класу С.П.Логачевської.....	62
Додаток 15 Способи використання диференційованих завдань.....	63
Додаток 16 Нарощування складності завдань з розвитку мовлення (фрагмент).....	64
Література.....	66

І. Майстер-клас як ефективна форма пропаганди, поширення і впровадження перспективного педагогічного досвіду: становлення, проблеми

Розділ 1.

Науково-методична робота: завдання, зміст, форми організації

*Залежно від того, як змінюються завдання,
що стоять перед школою, змінюються і
завдання науково-методичної роботи.*

І.П.Жерносек

Першочергові завдання сучасної школи чітко визначені Національною доктриною розвитку освіти: **створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України**, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя (1, 138).

Затверджена постановою Кабінету Міністрів України **«Концепція розвитку освіти в Україні»** визначає загальну філософію сучасної освіти, її пріоритети і принципи, основні напрями і механізми розвитку освітньої галузі на перспективу.

Провідна роль у реалізації визначених завдань належить Вчителю, який має працювати нині на рівні сучасних вимог, постійно удосконалюючись, розвиваючи і збагачуючи свою професійну компетентність, інноваційну культуру, технологічний потенціал.

«Найважливіша умова успішної роботи школи, - підкреслював В.О.Сухомлинський, - це багате, різностороннє інтелектуальне життя педагогічного колективу, допитливість, інтерес до нового в науці, постійний інтелектуальний ріст, удосконалення».

Положенням про загальноосвітній навчальний заклад чітко визначені обов'язки педагогічних працівників, зокрема, необхідність постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру.

Реальну допомогу педагогам у цій важливій справі покликана надавати система післядипломної педагогічної освіти. У зв'язку з цим суттєво зростають вимоги до її якості та результативності науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

Колектив Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського у творчій співдружності з районними (міськими) методичними кабінетами (центрами) працює над проблемами **«Модернізація післядипломної освіти і методичної роботи з педагогічними кадрами в контексті суспільних трансформацій і забезпечення рівного доступу до якісної освіти»**, **«Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних кадрів до роботи з обдарованими дітьми»**.

Суть модернізації науково-методичної роботи охоплює такі важливі аспекти:

- орієнтація на актуальні проблеми сучасної теорії і практики;

- удосконалення структури і оновлення змісту науково-методичної роботи з педагогічними кадрами на основі діагностування і широкої диференціації;

- реалізація особистісно орієнтованого підходу;
- демократизація і гуманізація методичної роботи;
- урізноманітнення форм організації методичної роботи;
- освоєння і впровадження інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання;

- інформатизація методичної роботи;
- розширення сфер професійного спілкування педагогів;
- запровадження дистанційної освіти та ін.

Кафедри, лабораторії, центри, навчально-методичні кабінети КОІППО в основу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів «закладають прогресивні технології, які стимулюють зацікавлене ставлення слухачів до теоретичних знань та передового досвіду, відбивають у формах і методах навчання цілісний і загальний зміст професійної діяльності, сприяють засвоєнню ефективних способів вирішення фахових проблем» (2).

Щорічно в КОІППО підвищують кваліфікацію понад три тисячі освітян, обласними семінарами охоплюються близько 2500 педпрацівників.

Серед актуальних проблем, які розглядаються на курсах:

- науково-методичне забезпечення рівного доступу до якісної освіти;
- реалізація концептуально нових підходів до викладання навчальних предметів в умовах модернізації освіти;
- педагогічна творчість учителя і шляхи його професійного самовдосконалення;
- впровадження інноваційних технологій навчання, виховання і управління;
- організація роботи з обдарованими дітьми;
- інформатизація навчально-виховного процесу та ін.

До навчальних планів включені нові спецкурси:

«Моніторинг якості загальної середньої освіти»;

«Інтерактивні методи навчання»;

«Трансформація педагогічних ідей В.О.Сухомлинського в сучасній школі»;

«Стратегічний менеджмент» та ін.

Здійснюється навчання педагогів за програмами «Microsoft. Партнерство у навчанні», «Intel® Навчання для майбутнього».

Розширена мережа обласних творчих груп, шкіл перспективного педагогічного досвіду, педагогічної і управлінської майстерності.

Обласні методичні формування, очолювані науковцями, досвідченими методистами КОІППО, майстрами педагогічної праці, досліджують актуальні проблеми модернізації освіти, моделюють досвід трансформації педагогічних ідей, інноваційних технологій навчання, виховання і управління в практику роботи сучасної школи, вчителя, керівника навчального закладу.

У міжкурсовий період важливу роль у підвищенні професійної компетентності й педагогічної майстерності освітян відіграють **районні (міські) методичні кабінети (центри)**.

Важливими напрямками їх діяльності відповідно до нового Положення, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 8 грудня 2008 року, є:

- трансформування наукових ідей у педагогічну практику, науково-методична підтримка інноваційної діяльності в освітній галузі, наукові пошуки та експериментальна робота, яку проводять педагогічні працівники навчальних закладів району (міста);

- інформаційно-методичний супровід навчальних закладів і педагогічних працівників;

- консультування педагогічних працівників з проблем сучасного розвитку освіти, організації навчально-виховного процесу, досягнень психолого-педагогічних наук.

Серед основних завдань діяльності методичних кабінетів (центрів):

- створення умов розвитку педагогічної майстерності, творчої ініціативи педпрацівників, удосконалення форм і методів підвищення їх кваліфікації, в тому числі з використанням дистанційних форм навчання;

- впровадження сучасних освітніх систем і технологій, інтерактивних методів організації навчання і виховання;

- вивчення, узагальнення та впровадження в педагогічну практику досвіду використання інноваційних технологій і сучасних форм організації навчально-виховного процесу.

М.М.Поташник дає таке визначення науково-методичної роботи: «цілісна, основана на досягненнях науки і передового педагогічного досвіду і на конкретному аналізі навчально-виховного процесу **система взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагога**, ... на розвиток та підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу школи в цілому, а в кінцевому рахунку – на розвиток і досягнення позитивних наслідків навчально-виховного процесу, оптимального рівня навчання, виховання і розвитку конкретних школярів» (18).

Методична робота, вважають науковці, є:

- структурною ланкою системи безперервної освіти (Б.С.Гершунський);
- складовою післядипломної педагогічної освіти (В.Дивак);
- формою вивчення і впровадження досягнень науки, передового педагогічного досвіду (І.П.Жерносек).

Різні аспекти організації науково-методичної роботи висвітлюють у своїх працях Ю.К.Бабанський, Н.М.Ващенко, Г.С.Данилова, І.П.Жерносек, А.М.Зевіна, І.А.Зязюн, А.М.Єрмола, С.В.Крисюк, М.Ю.Красовицький, О.М.Моїсеєв, М.М.Поташник, Б.Л.Тевлін, Т.І.Шамова та інші.

Напрямки та зміст науково-методичної роботи з педагогічними кадрами розкривають А.М.Зевіна, О.М.Моїсеєв, М.М.Поташник, І.П.Жерносек.

Технології організації методичної роботи представлені в науково-методичних посібниках Ю.К.Бабанського, М.М.Поташника, А.М.Єрмоли, О.М.Василенко, Б.Л.Тевліна, О.Л.Сидоренка.

Форми організації методичної роботи подані у працях І.М.Курдюмової, С.В.Крисюка, І.П.Жерносека, Б.Л.Тевліна.

«Методична роботи, - підкреслює Г.С.Данилова, - це не натаскування вчителя за певним рецептом, а зруйнування в нього стереотипу, формування творчого підходу до праці» (7, 128).

В «Рекомендаціях щодо організації і проведення методичної роботи з педагогічними кадрами» підкреслюється, що «головною метою її є не лише надання допомоги педагогічним кадрам в реалізації актуальних завдань розвитку, вдосконалення і реформування освіти, підвищення їх професійної майстерності, але й **активізація їхнього творчого потенціалу, формування здатності до швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються**» (4).

Чутливо реагувати на зміни в освітній галузі має і система методичної роботи з педагогічними кадрами, орієнтуючись на завтрашній день розвитку суспільства, освіти, школи, вчителя, учня.

Останнім часом у публікаціях науковців і практиків широко представлені нетрадиційні форми організації науково-методичної роботи: кафедри, дослідно-експериментальні майданчики, авторські школи, фокус-групи, ініціативні групи; методичний фестиваль, аукціон педагогічних ідей, методичний ринг, дидактична майстерня, клуб професійної майстерності, консалтинговий центр та інші.

В.О.Сухомлинський наголошував на необхідності постійного поповнення «майстерні педагогічних засобів, яку повинен створити для себе кожний учитель» (27, т.2., 424).

Важливу роль у цьому відіграє методична робота, яку Василь Олександрович вважав «інтелектуальною основою педагогічної майстерності».

Районними (міськими) методичними кабінетами (центрами) посилено увагу до **вдосконалення змісту і структури методичної роботи**, яка покликана задовольняти постійно зростаючі запити та потреби педагогічних кадрів, забезпечити доведення до педагогів інформації про результати наукових досліджень передового досвіду в галузі педагогіки, психології, теорії викладання предмета; ознайомлення педагогів із застосуванням методів навчально-виховної роботи; подання дійової допомоги педагогам в удосконаленні їх фахової підготовки.

Для задоволення професійних потреб педагогічних працівників у 2008-2009 навчальному році в районній (міській) ланці функціонують: 575 методичних об'єднань; 175 творчих груп; 217 опорних навчальних закладів; 56 шкіл педагогічної і управлінської майстерності; 87 шкіл перспективного педагогічного досвіду та ін.

Таке розмаїття форм методичної роботи дає педагогам можливість реалізувати право вільного вибору форм удосконалення педагогічної майстерності.

Аналіз стану науково-методичної роботи з педагогічними кадрами свідчить про удосконалення її структури, збагачення змісту і форм організації, піднесення ефективності.

Свідченням цього є зростання у освітян інтересу до педагогічної теорії, потреби у підвищенні кваліфікації, систематичній самоосвіті, прагнення

оволодіти перспективним досвідом, новими технологіями навчання і виховання. Удосконалюються у педагогічних працівників вміння інтегрувати одержані знання і творчо застосовувати їх в практиці модернізації навчально-виховного процесу, управління школою. Цьому, на нашу думку, сприяє забезпечення особистісно орієнтованого підходу до організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами, яка здійснюється на основі:

- діагностики рівня професійної майстерності педагогічних кадрів;
- врахування інтересів, запитів і практичних потреб освітян;
- формування позитивної «Я - концепції» вчителя;
- диференціації й індивідуалізації методичної роботи;
- надання педпрацівникам права вільного вибору змісту і форм методичної роботи, визначення індивідуальної траєкторії професійного становлення і розвитку;
- стимулювання самоосвіти і саморозвитку;
- забезпечення необхідної компетентної допомоги і підтримки у створенні ситуації успіху.

На розвиток творчої активності вчителів позитивно впливають:

- цілеспрямоване засвоєння досягнень психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду;
- поглиблена робота над обраною науково-методичною проблемою;
- стимулювання постійного пошуку оптимальних педагогічних рішень, професійного самоствердження і творчої самореалізації;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності;
- створення системи проблемно-діалогічного навчання;
- комфортне освітнє середовище, сприятлива психологічна атмосфера.

Таким чином забезпечується формування і постійне збагачення професійної компетентності педагогічних кадрів, зростає кількість майстрів педагогічної праці, для яких характерні:

- постійний пошук власних оригінальних підходів до моделювання і збагачення власного досвіду;
- висунення і дослідження нових ідей;
- розробка авторських програм, посібників;
- впровадження інноваційних технологій;
- активна участь у роботі творчої групи, у професійних конкурсах; методичних фестивалях;
- виступи на педагогічних читаннях, конференціях;
- виступи в пресі;
- творчі звіти, презентації та ін.

Модель вчителя-майстра подає А.Є.Радченко в книзі «Професійна компетентність учителя» (23, 85):

Професійність	Особисті якості
Компетентність	Творчі якості

Одним із найважливіших завдань всіх ланок методичної служби є **творча трансформація нових педагогічних ідей і перспективного педагогічного досвіду** в практику модернізації освіти, прилучення вчителів до перспективних моделей педагогічного досвіду і набуття власного досвіду в широкій і різноманітній практиці.

Передовий педагогічний досвід - це результат творчої діяльності майстра педагогічної праці, педагогічного колективу з елементами новизни, спрямований на вирішення актуальних завдань модернізації освіти, забезпечення якості й ефективності навчання і виховання.

«Не слід чекати появи передового досвіду, його треба проектувати, створювати і відповідно до наукових потенцій вчителя допомагати йому виробити свій власний почерк у роботі», - вважав І.Г.Ткаченко (30,24).

Вивчення і узагальнення досвіду - важливий аспект діяльності наукових і навчально-методичних підрозділів обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, районних (міських) методичних кабінетів (центрів), керівників навчальних закладів.

Результат вивчення - створення районних (міських) і обласного банків перспективного педагогічного досвіду, анотований каталог «Перспективний педагогічний досвід Кіровоградщини», друковані матеріали КОІППО і рай(міськ)методкабінетів.

Ефективними формами поширення і впровадження узагальненого досвіду майстрів педагогічної праці стали:

- школи передового педагогічного досвіду;
- школи технологічного досвіду;
- педагогічні майстерні;
- методичні фестивалі;
- педагогічні читання;
- виставки та ін.

В системі науково-методичної роботи з педагогічними кадрами районної (міської) ланки ширше використовуються організаційні форми, які сприяють розвитку компетентності й творчої активності, вивченню і впровадженню нових педагогічних ідей, перспективного досвіду.

Це, зокрема, такі форми:

- **клуби творчої педагогіки** (педагогічного спілкування): «Пошук», «Інтелект», «Діалог», «Творчість», «Співдружність», «Однодумці» та інші;
- **методичні студії;**
- **творчі лабораторії;**
- **методичні (управлінські) проблемні діалоги** та інші.

Набули в області поширення і такі форми пропаганди й вивчення перспективного педагогічного досвіду, обміну творчими знахідками, як:

- презентація досвіду;
- конкурс-захист авторської моделі досвіду;
- школи вищої педагогічної майстерності;
- аукціони педагогічних ідей;
- творчі звіти;

- ярмарки педагогічних ідей тощо.

На пропаганду і впровадження перспективного досвіду спрямована в ряді районів (міст) робота *авторських педагогічних майстерень, методичних студій*.

Так, наприклад, **Новоукраїнським РМК** (завідуюча Н.Г.Каєнко) створена **авторська майстерня** вчителя вищої кваліфікаційної категорії **Лілії Валентинівни Колісник** (викладає українську мову та літературу в ЗШ I-III ступенів № 1) «Формула успіху» з проблеми «Ситуація успіху в роботі вчителя, шляхи їх створення».

Методичний супровід здійснює досвідчений методист РМК Р.М.Савицька.

Планом передбачено проведення трьох занять, конкретизовано зміст і форми роботи керівника авторської майстерні, методиста РМК і слухачів (додаток 2).

Їх творча співдружність забезпечує належний рівень проведення занять і спрямована на результативність.

Підсумком роботи майстерні стало проведення декади «Щедро ділюся набутим досвідом», круглого столу «Чому я навчився у автора досвіду?» та ток-шоу «Відкрий у собі зірку!»

Добровеличківським РМК запроваджено нову форму поширення перспективного педагогічного досвіду - методичний марафон («Творчий учитель», «Учитель-майстер»), у ході якого презентуються творчі знахідки, досвід кращих педагогів району.

З року в рік в структурі методичної роботи з педагогічними кадрами *збільшується кількість майстер-класів*. Так, якщо у 2004-2005 навчальному році в області функціонували 4 майстер-класи, то у 2008-2009 році їх кількість зросла до 46.

Розширена, зокрема, мережа майстер-класів у Гайворонському, Кіровоградському, Новомиргородському, Олександрійському, Петрівському, Ульяновському та інших районах.

М.М.Поташник визначає майстер-клас як яскраво виражену форму учнівства у Майстра, який передає учням свій досвід, майстерність шляхом прямого і коментованого показу методів і прийомів роботи (18, 20).

Майстер-класи створені переважно при вчителях, досвід яких вивчено і узагальнено обласним ІППО, районними (міськими) методичними кабінетами (центрами), керівниками навчальних закладів та схвалено вченою радою КОІППО, радою РМК (НМЦ), педагогічною радою навчального закладу.

В організації своєї діяльності вони керуються Положенням про майстер-клас (додаток 1).

Результативно працюють *майстер-класи заслужених вчителів України С.П.Логачевської, О.В.Каєнка, О.О.Гузь, Н.Г.Мамалиги, В.І.Мельника*.

Ефективно використовується ця форма поширення і впровадження перспективного досвіду в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського.

Проведені заняття майстер-класів Заслуженого вчителя України, директора Кіровоградського міського центру методичної і соціально-психологічної служби

Марцеліни Володимирівни Пахолівецької та завідуючої Бобринецьким РМК Катерини Іванівни Крячко.

Заняття майстер-класів проводяться в рамках курсів і обласних семінарів, засідань обласних творчих груп і шкіл перспективного педагогічного досвіду. Проведені, зокрема, майстер-класи:

- ♦ директора Павлиської ЗШ І-ІІІ ступенів №1 імені В.О.Сухомлинського В.Ф.Деркач «Творчий підхід до реалізації педагогічних ідей В.О.Сухомлинського»;
- ♦ директора Світловодської ЗШ І-ІІІ ступенів №1 Л.І.Дехтяренко «Трансформація педагогічних ідей В.О.Сухомлинського в практику модернізації навчально-виховного процесу та управлінської діяльності»;
- ♦ заступника директора Великосеверинівської ЗШ І-ІІІ ступенів Кіровоградського району Л.К.Дубової «Особистісно орієнтований підхід до організації методичної роботи з педагогічними кадрами»;
- ♦ Заслуженого вчителя України, переможця Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року» О.В.Каєнка (Новоукраїнська гімназія №7) «Клуб інтелектуальної творчості як одна з форм позакласної роботи з зарубіжної літератури»;
- ♦ вчителя-методиста ЗШ №20 Кіровоградської міської ради О.В.Голик «Інтерактивні технології навчання на уроках української мови і літератури»;
- ♦ вчителя біології Павлиської ЗШ №1 імені В.О.Сухомлинського, начальника відділу освіти Онуфріївської райдержадміністрації В.А.Нестеренка «Інноваційні технології викладання біології»;
- ♦ вчителя СЗШ №8 Кіровоградської міської ради А.М.Кіріченко «Інноваційні підходи до реалізації змісту біологічної освіти через гуманізацію навчання»;
- ♦ вчителя історії Олександрійської гімназії імені Т.Г.Шевченка, переможця обласного конкурсу «Учитель року» Т.О.Таран «Розвиток творчого мислення на уроках історії культури»;
- ♦ вчителя фізичної культури ЗШ №20 Кіровоградської міської ради С.С.Граждана «Створення цілісної системи фізичного виховання в сучасній школі» та інших.

В рамках Хмурівських методичних читань проведено майстер-клас директора ЗШ І-ІІІ ступенів №22 Кіровоградської міської ради, кандидата педагогічних наук Б.С.Набоки «Інформаційні технології в управлінні школою».

На обласному методичному фестивалі «Творчість» були презентовані майстер-класи:

«Творча реалізація педагогічних ідей В.О.Сухомлинського» (А.Б.Островська, Л.І.Золотоверх);

«Використання телекомунікаційних технологій як один із шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу» (Н.Ю.Чередніченко).

Традиційним стало проведення майстер-класів авторів перспективного досвіду на обласних семінарах завідуючих і методистів РМК (НМЦ).

Учасникам семінару, проведеного на базі **Добровеличківського РМК**, були презентовані майстер-класи:

- директора Саксаганського природничого ліцею, кандидата педагогічних наук, члена-кореспондента АПН України А.І.Сологуба «Лабораторія педагога-дослідника, педагога-експериментатора»;

- лауреата Всеукраїнського конкурсу «Учитель року - 2005» у номінації «Зарубіжна література», учителя-методиста О.О.Гузь «Оптимальні методи аналізу та інтерпретації художнього твору»;

- методиста вищої категорії Добровеличківського РМК В.В.Бондаренко «Науково-методичне забезпечення впровадження ТРВЗ-педагогіки».

Відповідно до програми семінару, проведеного на базі **Петрівського РМК**, були представлені майстер-класи:

- вчителя початкових класів Балахівської ЗШ І-ІІІ ступенів, Заслуженого вчителя України, кандидата педагогічних наук С.П.Логачевської («Діяльність учителя й учня у навчально-виховному процесі, спрямованому на розвиток особистості через виконання системи диференційованих завдань»);

- вчителя музики Петрівської ЗШ І-ІІІ ступенів С.В.Чорнопольського («Інноваційні технології навчання на уроках музики»).

Питанням створення і організації роботи майстер-класів більше уваги приділяють районні (міські) методичні кабінети (центри).

Новгородківський РМК (завідуюча В.М.Шаповалова) створив майстер-клас вчителя початкових класів Новгородківської ЗШ І-ІІ ступенів № 3 Н.І.Єфіменко з проблеми «Організація різних форм групової роботи на уроках на основі використання педагогічних ідей В.О.Сухомлинського».

Протягом року проведено чотири заняття майстер-класу у формі лекцій, бесід, методичних діалогів, практичних занять, тренінгів, які забезпечили належний рівень освоєння досвіду творчої реалізації педагогічних ідей В.О.Сухомлинського з питань диференціації й індивідуалізації навчання, організації групової роботи, впровадження інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання (додаток 3).

Слухачі майстер-класу І.М.Макаренко, В.О.Чала (Новгородківський НВК), Н.Ф.Тимченко (Новгородківська ЗШ № 2), І.М.Логвиненко (Новгородківська ЗШ № 3), І.А.Кравцова (Куцівська ЗШ) не лише уважно вивчали досвід колеги, а й мали можливість глибше опрацювати рекомендовану керівником майстер-класу літературу: твори В.О.Сухомлинського, монографії О.Я.Савченко «Сучасний урок в початковій школі», Ш.Амонашвілі «Здравствуйте, діти!», О.І.Киричука «Навчальні інтереси молодших школярів», навчально-методичні посібники С.П.Логачевської «Дійти до кожного учня», «Диференціація у звичайному класі» та ін. Це дало можливість кожному слухачеві, творчо використовуючи ідеї і поради науковців, досвід керівника майстер-класу, вдосконалити індивідуальну педагогічну лабораторію, зробити власні знахідки і відкриття.

Ефективно працює майстер-клас вчителя-методиста Помічнрянського навчально-виховного комплексу № 1 Добровеличківського району Ганни Трохимівни Лисенко з проблеми «Методика викладання суспільних дисциплін на сучасному етапі». Слухачами майстер-класу є молоді вчителі історії шкіл району, які прагнуть ознайомитись з її досвідом.

Програма навчання в майстер-класі включає теоретичні й практичні заняття: лекції керівника, відкриті уроки і позакласні заходи, дискусії, моделювання, розробку і захист проєктів. Так, наприклад, одне із занять майстер-класу проведено у формі бліц-опитування та дискусії «Інтерактивні методи навчання - данина моді чи необхідність?»

В ході заняття опрацьовані сучасні моделі інтерактивного навчання, відвідано урок історії в 6 класі з метою ознайомлення з досвідом творчого впровадження інтерактивних технологій, проведено анкетування слухачів і творчу дискусію.

Слухачі майстер-класу отримали домашнє завдання: розробити план уроку із застосуванням сучасних технологій та інтерактивних методів навчання, і поглиблено працюють над індивідуальними проблемами, творчо використовуючи досвід керівника:

«Інтерактивні форми навчання на сучасному уроці»;

«Елементи інноваційних технологій на уроках історії та основ правознавства»;

«Нестандартні уроки»;

«Роль вчителя історії та правознавства у вихованні громадянина-патріота»;

«Формування навичок історичної інтерпретації»;

«Методика організації краєзнавчої роботи в школі» та ін.

Готуючись до відвідування занять майстер-класу, слухачі опрацьовують літературу, виконують рекомендовані керівником практичні завдання:

- розробити план-конспект нестандартного уроку історії та основ правознавства;

- підготувати модель уроку із застосуванням елементів інноваційних технологій;

- підготуватися до дискусії у формі ток-шоу;

- розробити туристично-краєзнавчий маршрут в межах свого населеного пункту та провести екскурсію тощо.

Долинським РМК (завідуюча В.І.Данилюк) створено майстер-клас вчителя хімії Долинської ЗШ № 4, вчителя-методиста Ольги Іванівни Зотової з проблеми «Інноваційні підходи до організації навчальної діяльності учнів в умовах особистісно орієнтованої освіти».

Слухачами майстер-класу є вчителі зі стажем роботи 3-4 роки, які в ході проведених керівником занять мають можливість ознайомитися з досвідом підготовки і проведення уроків різного типу, ефективного впровадження комп'ютерних технологій, інтерактивних методів і прийомів навчання (додаток 4).

Результативно працює майстер-клас музичного керівника дошкільного навчального закладу № 3 «Колобок» Долинської райдержадміністрації, спеціаліста вищої категорії, відмінника народної освіти Віталія Митрофановича Решетника з проблеми «Вивчення нотної грамоти на заняттях з музичного виховання та її використання у навчанні гри на дитячих музичних інструментах».

Майстер-класи, створені **Кіровоградським РМК** (А.Б.Островська), сприяють підвищенню рівня професійної майстерності вчителів математики, фізики, трудового навчання.

Вчитель Созонівської ЗШ І-ІІІ ступенів Кіровоградської райдержадміністрації Наталія Олександрівна Гришина веде заняття майстер-класу з проблеми «Використання інтерактивних методів навчання на уроках математики». Планом роботи майстер-класу передбачено проведення протягом навчального року дев'яти занять, у процесі яких слухачі мають змогу ознайомитися з досвідом диференціації та індивідуалізації навчання, впровадження розвивального і креативного навчання, формування в учнів механізму самоорганізації та самореалізації особистості.

Форми проведення занять різноманітні: проблемні бесіди, методичні діалоги, тренінги, практикуми, педагогічний ярмарок та ін.

У період між заняттями слухачі майстер-класу опрацьовують рекомендовану літературу, моделюють плани, конспекти уроків з використанням інтерактивних технологій, розробляють тести, завдання моніторингу, навчальні проекти тощо (додаток 5).

Майстер-клас учителя фізики Соколівської ЗШ І-ІІІ ступенів Зої Анатоліївни Бондаренко пропагує досвід реалізації особистісно орієнтованого підходу у навчанні фізики при проведенні інтегрованих уроків. Вона пропонує слухачам заняття, в рамках яких забезпечується єдність теоретичних і практичних аспектів визначених проблем, відвідування і моделювання уроків, обмін досвідом тощо (додаток 6).

Новомиргородським РМК (Н.О.Стоянова) на базі Йосипівській ЗШ І-ІІІ ступенів, яка є опорною з проблем творчого впровадження педагогічних ідей В.О.Сухомлинського, створено майстер-клас вчителя початкових класів Валентини Степанівни Шаповал з проблеми «Виховання моральних цінностей молодших школярів на основі педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського».

Заняття майстер-класу відвідують не лише вчителі Йосипівської школи, а й інших шкіл району.

В школі проведено місячник «Виховання моральних цінностей молодших школярів», в рамках якого керівником і слухачами майстер-класу проведені відкриті уроки, виховні заходи «Мандрівка стежиною Добра» (1 клас), «Подорож до країни Ввічливості і Доброти» (3 клас); засідання шкільного методичного об'єднання вчителів початкових класів «Вчимося у В.О.Сухомлинського»; презентація збірки дитячих казок, малюнків на тему «Жити з казкою - бути з добром і ласкою» та ін.

В.С.Шаповал панорамно представила досвід своєї роботи у виступі на шкільних і районних педагогічних читаннях «Становлення особистості: творча реалізація педагогічних ідей В.О.Сухомлинського» та на обласній науково-практичній конференції «Василь Сухомлинський і сучасність: особистість вчителя».

Плідно працюють майстер-класи вчителів ліцею інформаційних технологій Олександрійської міської ради В.І.Мельника, І.В.Філіп з питань використання

сучасних інформаційних технологій, підвищення ефективності роботи з обдарованими дітьми.

Майстер-клас Заслуженого вчителя України Валентина Івановича Мельника присвячений опрацюванню проблеми «Організація роботи з обдарованими дітьми у різновікових групах».

Планом роботи майстер-класу передбачені такі питання:

1. *Проблема професійного досвіду. Професійний аспект цієї проблеми:*

- формування компетентності учня на рівні особистісного професійного і культурного розвитку;
- компетентність вчителя.

2. *Теоретичні відомості:*

2.1. Науково-філософські засади.

2.2. Науково-педагогічне обґрунтування:

- система компетентностей у навчанні: предметна компетенція, компетенція, компетентність, ключові компетенції.
- методична система навчання інформатики в школі.

3. *Шляхи і засоби реалізації методичної системи:*

3.1. Допрофільна пропедевтична підготовка учня до вивчення інформатики.

3.2. Організація навчальної діяльності учнів у різновікових групах.

3.3. Переструктурування різновікових груп за рівнем предметної компетентності учнів.

4. *Відвідування уроків і позакласних заходів.*

5. *Обговорення. Відповіді на запитання слухачів майстер-класу.*

Досвід роботи В.І.Мельника представлено в публікаціях:

• Мельник В.І. Інформатика. Олімпіадні задачі з розв'язками. – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – 130 с.

• Мельник В.І. Досвід роботи з обдарованими дітьми // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – № 6. – С.28-33.

• Мельник В.І. Система роботи в різновікових групах під час підготовки до олімпіад // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. – № 6. – С.25-31.

• Мельник В.І. Проектні технології на уроках інформатики // Інформатика та інформаційно-комунікаційні технології в закладах освіти. - 2006. – № 3. – С. 12-14.

• Мельник В. Задачник з програмування // Інформатика. – 2006. – № 2 (338), січень. – С. 19-23.

• Мельник В. Задачник з програмування // Інформатика. – 2006. – № 11 (347), березень – С. 7-8.

• Мельник В.І. Задачник з програмування. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006.- 128 с. (Б-ка «Шкіл. світу»).

Творчим підходом до проведення занять майстер-класів відзначається діяльність:

- вчителя хімії і біології Крупської ЗШ І-ІІІ ступенів Кіровоградського району О.В.Гасенка з питань забезпечення ефективної комп'ютерної підтримки уроку, раціонального використання електронних засобів навчання;

- вчителя математики Дмитрівської ЗШ І-ІІІ ступенів № 2 Знам'янського району Л.А.Артемової з проблеми «Адаптивна система навчання»;

- вчителя початкових класів Хашуватської ЗШ І-ІІІ ступенів Гайворонського району, переможця обласного конкурсу «Учитель року - 2008» О.І.Іванової з проблеми «Елементи критичного мислення на уроках читання в початковій школі».

Утвердилась практика **проведення окремих занять майстер-класів педагогів-новаторів**, відомих майстрів педагогічної праці шкіл України, Кіровоградщини на запрошення рай(міськ)методкабінетів, керівників навчальних закладів.

Мета їх проведення:

- презентувати перспективний досвід майстра;
- показати результативність;
- зацікавити педагогів ідеями і запропонувати їм ефективні шляхи творчої реалізації провідних ідей досвіду;
- сприяти підвищенню професійної майстерності педагогічних кадрів.

Так, наприклад, для педагогічних працівників Добровеличківського району проведені майстер-класи:

- директора авторської школи-комплексу № 3 м. Южного Одеської області М.П.Гурика «Особистісно орієнтоване навчання та виховання: ознаки, зміст, практичний підхід до впровадження»;

- Заслуженого вчителя України В.В.Громова «Імідж школи, партнери школи, стиль взаємовідносин, психологічний супровід»;

- вчителів історії і правознавства О.І.Комірного (НВК «Гайворонська гімназія – ЗШ І-ІІІ ст. № 5») та В.М.Сімеонової (гімназія № 9 м. Кіровограда) з проблеми «Громадянська освіта - система підготовки учнів до життя в умовах демократії»;

- вчителя зарубіжної літератури, лауреата Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» О.О.Гузь «Оптимальні методи аналізу та інтерпретація художнього твору».

Ефективною формою пропаганди і поширення перспективного педагогічного досвіду є заняття майстер-класів, які проводяться в рамках методичних мостів між РМК (НМЦ) не тільки Кіровоградщини, а й України.

Досвід їх проведення напрацьовано, зокрема, Бобринецьким, Добровеличківським, Долинським, Кіровоградським, Новоукраїнським, Олександрівським, Петрівським РМК, Світловодським ММК, Кіровоградським міським ЦМСПС та ін.

Майстер-класи стали складовою частиною обласних, районних (міських) науково-практичних конференцій і педагогічних читань. Відповідно до програми обласної науково-практичної конференції «Василь Сухомлинський і сучасність: особистість вчителя» проведені майстер-класи освітян Гайворонщини:

- вчителів початкових класів Хашуватської ЗШ І-ІІІ ступенів О.М.Іванової, О.М.Вдовиченко;

- вчителя іноземної мови НВК «Гайворонська гімназія – ЗШ І-ІІІ ст. № 5» Ю.В.Пошенко.

Проведення майстер-класів стало органічною складовою традиційних серпневих конференцій педагогічних працівників Новоукраїнського, Гайворонського районів, м. Кіровограда, м. Світловодська.

Так, наприклад, **Кіровоградським міським ЦМСПС** (М.В.Пахолівецька) на секціях учителів початкових класів проведені майстер-класи:

- Т.М.Прокопєць (ЗШ № 20) з проблеми «Шляхи реалізації програми виховання здорового способу життя»;
- Г.М.Дімури (школа-ліцей № 8) з проблеми «Організація пошуково-дослідницької роботи з молодшими школярами»;
- О.А.Дюдіної (ЗШ № 16) з проблеми «Робота з обдарованими учнями»;
- О.Л.Суржан (ЗШ № 18) з проблеми «Підвищення ефективності уроків трудового навчання».

На секціях учителів математики, історії і правознавства, трудового навчання презентували свій досвід переможці конкурсу «Учитель року»:

- В.В.Ретунська («Реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання на уроках математики»);
- Н.Л.Грищук («Інноваційні технології на уроках правознавства»);
- О.В.Горобець («Метод проектів як засіб підвищення ефективності й результативності навчально-виховного процесу на уроках трудового навчання»).

Заняття майстер-класів педагогів-новаторів, майстрів педагогічної праці проводяться і в рамках засідань районних (міських) і шкільних методичних об'єднань, занять постійно діючих семінарів, творчих звітів педколективів, у ході методичного фестивалю, панорами методичних ідей, тижнів педагогічної майстерності.

Ефективною формою пропаганди перспективного досвіду стали **майстер-клуби**.

В НВК «Гайворонська гімназія – ЗШ I-III ст. № 5» працює майстер-клуб класних керівників 6-11 класів з проблеми «Актуальність реалізації ідей В.О.Сухомлинського про педагогічну майстерність і творчість в умовах модернізації освіти».

Маючи певний досвід організації роботи майстер-класів, доводиться відзначати й **наявність невикористаних резервів**:

- недооцінка ролі майстер-класів у вивченні й впровадженні перспективного педагогічного досвіду та підвищенні професійної майстерності педагогічних кадрів;
- недосконалість мережі майстер-класів;
- недостатня методологічна підготовка частини вчителів до аналізу і експертної оцінки власного досвіду та вивчення досвіду колег;
- нераціональне використання бази і творчого кадрового потенціалу опорних шкіл для створення майстер-класів з актуальних проблем модернізації освіти;
- відсутність аналізу ефективності роботи майстер-класів на основі моніторингу.

У педагогічній літературі, періодичних виданнях мало уваги приділяється висвітленню досвіду роботи майстер-класів.

Розділ 2. Як піднести ефективність роботи майстер-класів?

*Творче впровадження досвіду –
це розвиток педагогічних ідей, а
також формування власних
педагогічних переконань.*

В.О.Сухомлинський

З метою вдосконалення роботи майстер-класів, піднесення їх ролі як ефективної форми пропаганди, поширення і впровадження перспективного педагогічного досвіду вчителя-майстра центр координації діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) і методичної роботи з педагогічними кадрами

р е к о м е н д у є:

Районним (міським) методичним кабінетам (центрам) **проаналізувати ефективність роботи майстер-класів і розширити їх мережу**, виходячи з реальних потреб піднесення рівня професійної майстерності педагогічних кадрів регіону.

При створенні майстер-класів враховувати пропозиції керівників навчальних закладів, голів методичних об'єднань, методистів РМК (НМЦ) та бажання педагогічних працівників оволодіти конкретним досвідом.

При комплектуванні складу слухачів майстер-класів враховувати:

- етапи професійного становлення вчителів (адаптації до професії, самоактуалізації вчителя в професії, створення індивідуальної педагогічної лабораторії, вільного володіння професією на рівні майстерності);
- наявність у слухачів досвіду роботи;
- інтерес педагогів до проблеми, досвід вирішення якої буде представлено керівником майстер-класу.

До навчання у майстер-класах, виходячи з їх проблеми, мети і завдань, можуть залучатись:

- молоді вчителі;
- вчителі, які активно формують індивідуальний стиль професійної діяльності;
- вчителі-професіонали, рівень педагогічної майстерності яких характеризується вільним володінням професією на рівні творчості й що виявляють бажання збагатити свій технологічний потенціал.

Поскілки навчання у майстер-класі ґрунтується на передачі його керівником власного досвіду, слід **ретельно добирати склад керівників** з числа педагогів, якими створена оригінальна індивідуальна творча лабораторія і які зуміють презентувати і передати свій досвід іншим.

Завдання керівника полягає в тому, щоб «розбудити творчі сили вчителя, викликати у нього потребу весь час учитися, прагнення до самоосвіти і

вдосконалення, допомогти йому відчути радість творення нових зразків уроку і моральне задоволення від результатів власної творчості» (30, 32).

У кожному конкретному випадку **визначити оптимальний для майстер-класу термін функціонування**, який обумовлюється новизною, складністю проблеми, творчим потенціалом і можливостями керівника, бажанням слухачів, поставленими метою і завданнями.

Визначити регламент, періодичність проведення занять (щомісяця, щоквартально, два-три рази на рік).

Переглянути та оновити проблематику майстер-класів, враховуючи вимоги модернізації освіти.

“Проблематика роботи майстер-класів, - зазначає Б.Л.Тевлін, - може бути досить різноманітною: від вузьких тем для вчителів, які засвоюють нові предмети чи технології, до широких, які відповідають вимогам становлення молодого вчителя” (29, 30).

Актуальними, на наш погляд, є нині такі проблеми:

Розвиток розумових здібностей і формування пізнавальної культури учнів.

Здійснення індивідуального підходу до учнів на основі вивчення і врахування реальних навчальних можливостей.

Ефективне використання перспективних технологій навчання.

Формування у школярів потреби і навичок самоосвітньої роботи, здатності до навчання упродовж всього життя.

Творче впровадження педагогічних ідей В.О.Сухомлинського.

Досвід запровадження особистісно орієнтованого навчання за програмою “Крок за кроком”.

Інтерактивні методи навчання на сучасному уроці.

Спільна пошуково-дослідницька діяльність вчителя і учнів.

Система роботи з обдарованими дітьми.

Досвід проблемно-діалогічного навчання.

Психологічний супровід навчально-виховного процесу (управління).

Моделювання і створення виховної системи класу (школи).

Досвід громадянської освіти і виховання школярів.

Інноваційні технології у фізичному вихованні школярів.

Виховання правової культури учнів.

Система екологічної освіти та екологічного виховання в сучасній школі.

“Найчастіше майстер-класи, - зазначає Б.Л.Тевлін, - працюють над удосконаленням методики проведення уроку під умовним девізом: “Кожний урок – відкритий” (29, 107).

Він подає орієнтовну тематику роботи таких майстер-класів:

Методи і прийоми уроку, зорієнтовані на формування творчої особистості.

Врахування індивідуальних особливостей дитини у процесі навчання.

Диференційований підхід до планування уроку.

Створення ситуації успіху в організації навчальної діяльності школярів.

Реалізація міжпредметних зв'язків у процесі навчання.

Створення на уроці сприятливої психолого-педагогічної атмосфери.

Розвиток ініціативи і творчості учнів на уроках.

Вдосконалення методичної підготовки вчителя до уроку.

Розширення мережі майстер-класів з актуальних проблем модернізації навчально-виховного процесу, підвищення ефективності уроку сприятиме, як наголошував В.О.Сухомлинський, збагаченню “майстерні педагогічних засобів, яку повинен створити для себе кожний учитель” (27, т. 2, 424).

Приділити особливу увагу створенню та організації роботи майстер-класів для керівників навчальних закладів.

“Духовний рівень учителя і культура педагогічної творчості підвищується, і перед директором школи виникає *небезпека відстати від переднього краю педагогічної науки*, якщо він буде головним чином господарником, адміністратором, - попереджав молодих колег В.О.Сухомлинський і радив постійно удосконалювати свою професійну майстерність, *“постійно збагачуватися і оновлюватися, бути сьогодні духовно багатшим, ніж учора”* (27, т. 4, 398).

Широкі можливості для збагачення управлінської лабораторії дають заняття майстер-класів, створених при досвідчених директорах і заступниках директорів шкіл.

Проблематика майстер-класів керівників шкіл може бути орієнтовно такою:

Стратегічно-цільовий підхід до управління розвитком навчального закладу.

Впровадження нових технологій управління школою в контексті компетентнісного підходу до навчально-виховного процесу.

Моніторинговий супровід управління сучасною школою.

Моніторингова експертиза ефективності методичної роботи з педагогічними кадрами.

Інформатизація управління школою. Використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Удосконалення управління школою на основі гуманістичних цінностей, норм демократичної культури.

Інноваційні підходи до організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

Розвиток творчого потенціалу педколективу.

Оптимальна форма організації навчально-виховного процесу в сільській малокомплектній школі.

Управління освітньо-виховними проектами в сучасній школі.

Профілізація старшої школи.

Моделювання ефективної виховної системи школи.

Створення системи превентивного виховання та ін.

З метою пропаганди кращого досвіду організації методичної роботи з педагогічними кадрами РМК (НМЦ) повинні бути зацікавленими ***у створенні майстер-класів досвідчених керівників методичних формувань.***

Доцільним вважаємо створення майстер-класу досвідченого керівника методичного об'єднання (творчої групи), діяльність якого відзначається творчим підходом до планування і організації роботи очолюваного методичного формування.

Слухачами такого майстер-класу можуть бути новообрані голови методичних об'єднань, новопризначені керівники творчих груп, шкіл перспективного педагогічного досвіду.

Удосконалити планування роботи майстер-класів, використавши орієнтовний алгоритм моделювання плану:

- Аналіз складу слухачів майстер-класу, визначеного наказом рай(міськ)відділом (управлінням) освіти.
- Вивчення їх професійних запитів, рівня педагогічної майстерності, творчих можливостей перспективного росту слухачів (проведення співбесід, анкетування, тестування, відвідування уроків).
- Визначення мети, завдань майстер-класу.
- Визначення змісту роботи на основі врахування інтересів, запитів, практичних потреб слухачів.
- Добір ефективних форм і методів проведення занять.
- Забезпечення психолого-педагогічного і науково-методичного супроводу кожного заняття.

В плані роботи майстер-класу слід:

- обґрунтувати необхідність його створення на базі конкретного досвіду того чи іншого педпрацівника;
- визначити мету і завдання діяльності майстер-класу;
- визначити зміст, тематику кожного заняття;
- обрати ефективні форми і методи їх проведення;
- конкретизувати терміни і місце проведення занять.

Структура плану роботи майстер-класу може бути такою:

I. Вступ.

У ньому визначається проблема майстер-класу, обґрунтовується її актуальність, конкретизуються мета і завдання.

II. Список слухачів майстер-класу.

III. Тематика засідань майстер-класу.

IV. Зміст роботи слухачів між засіданнями.

Схема плану роботи майстер-класу може бути орієнтовно такою:

Етапи Теми занять	Підготовчий етап	Основний етап		Підсумковий етап
		Теоретична підтримка	Практична підтримка	

Графік проведення занять майстер-класу своєчасно доводити до відома слухачів, використовуючи таку форму:

№ п/п	Тема заняття	Дата проведення	Місце проведення	Форми проведення занять

При плануванні роботи майстер-класів враховувати їх основне призначення:

- пропаганда авторського перспективного досвіду, передача слухачам його провідних ідей;
- сприяння їм в освоєнні досвіду, утвердження в бажанні творчо трансформувати його в практику своєї роботи, збагатити власну технологічну лабораторію новими ідеями і творчими знахідками.

Творчим підходом до визначення змісту і форм організації навчання відзначався, зокрема, майстер-клас Заслуженого вчителя України Віктора Володимировича Громового. Майстер-клас складався з трьох модулів:

1. Українська школа, яка вона є (ідеї, реалії, перспективи).

2. Чужа педагогічна “азбука” (уроки-відеопрезентації).

3. Уроки інноваційних перетворень (на прикладі роботи гімназії ім. Тараса Шевченка м. Кіровограда).

Корисним буде ознайомлення керівників майстер-класів з різними варіантами планування їх роботи (додатки 7, 8).

Плануючи роботу майстер-класу керівників методичних об'єднань та керівників творчих груп, можна використати план, запропонований Жашківським методкабінетом у спецвипуску журналу “Сільська школа України” (додаток 9).

З метою реалізації індивідуального підходу до слухачів **доцільно провести анкетування педагогів**, запропонувавши їм дати відповіді на такі питання:

Що в даному досвіді мене найбільше цікавить?

Чого я хочу навчитися?

Які знання, вміння і навички мені слід удосконалити?

Які ідеї досвіду я хочу використати для збагачення власної педагогічної лабораторії?

В роботі майстер-класів забезпечувати єдність методологічної, психолого-педагогічної і методичної підготовки педагогічних кадрів.

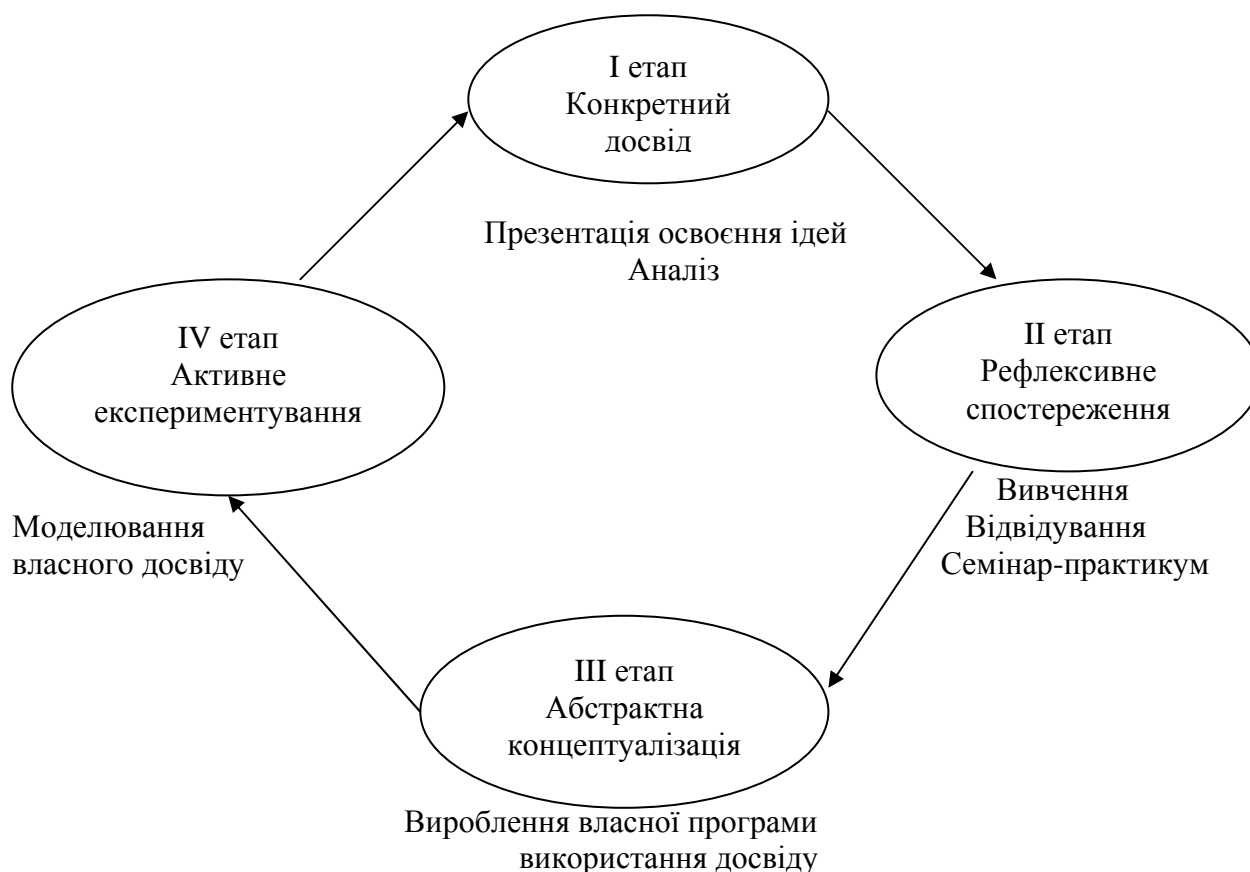
В.О.Сухомлинський наголошував на необхідності “поєднання порад і вказівок керівника з конкретним живим унаочненням” (28, 8).

Таким унаочненням, зокрема, мають бути *уроки вчителя-майстра, його поурочні плани, його портфоліо, програма професійного саморозвитку.*

“Постійно зіставляючи теорію з практикою, - підкреслював В.О.Сухомлинський, - педагог, який удосконалюється, ніби освітлює свій подальший шлях світлом теорії, в цьому полягає основа його зростання і збагачення”, а “осмислюючи досвід вчителя-майстра, педагог бачить, що від чого залежить у власній практиці”.

Організуючи навчання педагогічних кадрів на основі конкретного перспективного досвіду в рамках майстер-класу, варто *використати запропонований американським дослідником Д.Колбом цикл.*

Цикл навчання на основі досвіду

Удосконалювати форми і методи роботи з педагогічними кадрами в рамках майстер-класів.

На першому занятті майстер-класу необхідно:

- ознайомити слухачів з метою, завданнями, змістом (планом) його роботи;
- презентувати досвід керівника майстер-класу, обґрунтувавши його провідні ідеї, перспективні педагогічні технології;
- запропонувати відкритий урок, виховний захід;
- обговорити відвідані заходи;
- зробити огляд літератури з проблеми досвіду;
- ознайомити з портфоліо педагога-майстра;
- визначити домашні завдання слухачам.

На наступних заняттях мають розкриватись окремі аспекти творчої лабораторії вчителя-майстра шляхом проведення лекцій, семінарів, тренінгів, захисту моделей та ін.

О.В.Половенко у методичному посібнику “Оптимальна модель методичної роботи в сільській малокомплектній школі” зазначає, що технологія проведення заняття майстер-класу може включати такі етапи:

1. Повідомлення теми і мети.
2. Представлення керівником власної педагогічної системи з даної теми.
3. Презентація ілюстративно-методичних матеріалів, які розкривають практичні напрацювання.

4. Коментований показ методів, прийомів роботи (моделювання, фрагмент відеозапису, уроки-імпровізації, відкриті уроки, позакласні заходи), які розкривають технологію педагогічної системи керівника майстер-класу.

5. Проведення самоаналізу уроку чи позакласного заходу.

6. Запитання слухачів керівнику майстер-класу з опрацьованої теми заняття.

7. Самостійна робота слухачів з розробки моделі уроку, позакласного заходу із застосуванням продемонстрованих керівником педагогічних технологій, форм і методів роботи.

8. Захист розроблених проектів, моделей.

9. Заключне слово керівника майстер-класу (21, 33-34).

При проведенні занять майстер-класу у формі **семінару** рекомендуємо використати поради авторів посібника “Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами” А.М.Єрмоли та О.М.Василенко, які розкривають технологію підготовки і проведення різних типів семінарів, їх структуру залежно від визначеної мети і змісту, зокрема:

- вступного семінару;
- оглядового семінару;
- семінару – розгорнутої бесіди;
- семінару – доповіді;
- семінару – диспуту;
- проблемного семінару;
- семінару – виставки ідей;
- семінару контрольних запитань;
- семінару – професійної дискусії;
- семінару – ділової гри;
- семінару – конференції;
- семінару – практикуму;
- комплексного семінару та інших (9).

Творчу дискусію можна розглядати як стимулюючий засіб діяльності слухачів майстер-класу, за допомогою якого відбувається зацікавлене обговорення актуальної проблеми і колективний пошук оптимальних, розрахованих на перспективу педагогічних рішень.

Дискусія вимагає серйозної підготовки, яка включає:

- вибір проблеми;
- визначення мети колективного пошуку;
- вибір лідерів;
- створення ініціативних груп з метою вироблення колективної думки;
- опрацювання програми і методики проведення мікродосліджень;
- створення групи експертів;
- оформлення аудиторії;
- складання загальної схеми дискусії;
- проведення дискусії;
- підбиття підсумків.

Висока педагогічна майстерність може бути досягнена лише на основі належної практичної підготовки педагогічних працівників.

А тому ефективною формою роботи з педагогічними кадрами є **практичні заняття**, які, за визначенням авторів навчально-методичного посібника “Технологія управлінської діяльності завідуючого районним (міським)

методичним кабінетом”, є однією із форм навчання педагогічних працівників, в якій на основі активізації їх інтелектуальної діяльності відбувається цілеспрямований процес застосування конкретного теоретичного досвіду в конкретно визначених ситуаціях, що сприяє формуванню та вдосконаленню професійно значущих педагогічних і управлінських умінь, а значить і професійному розвитку як такому” (26, 115).

Автори посібника подають основні вимоги до структури практичного заняття, конкретизують дидактичні завдання, зміст і форми діяльності викладачів і слухачів.

Доцільним буде використання в системі навчання слухачів майстер-класу **інтерактивних тренінгів**, які передбачають поетапне навчання з максимальним використанням активних методів практичного освоєння різних прийомів діяльності.

Тренінг, підкреслює О.Пометун, – “форма інтерактивного навчання, що дозволяє учасникам за короткий час не тільки засвоїти знання, набути нових навичок і змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися, а й закласти основи нових підходів до розв’язання педагогічних ситуацій” (22, 24).

У професійних тренінгах переважають мотиви співробітництва, прагнення до особистісного і професійного росту.

Використовуючи досвід слухачів, стимулюючи інтерактивний діалог, керівник майстер-класу дасть їм можливість аналізувати, порівнювати, моделювати свої підходи до практичного застосування, здобутих знань і сформованих умінь.

Б.Л.Тевлін на основі аналізу науково-методичних джерел, діяльності і творчого пошуку методичних кабінетів, педколективів навчальних закладів визначив *нетрадиційні форми і методи організації методичної роботи з педагогічними кадрами* (29, 115-116).

З перелічених ним форм керівники майстер-класів можуть ефективно використовувати, зокрема, такі:

- фестиваль педагогічних ідей і творчих знахідок;
- методичний аукціон;
- творча дискусія;
- методичний діалог;
- ярмарок педагогічної творчості;
- панорама методичних знахідок;
- методична естафета;
- творчий салон;
- педагогічна майстерня;
- творчий звіт.

Ефективними методами роботи з педагогічними кадрами в рамках майстер-класів можуть бути:

- ділова гра;
- “мозковий штурм”;
- тренінг;
- метод ПРЕС;
- метод “Навчаючи – вчуся” та ін.

Ділова гра – це імітація ситуації з моделюванням професійної діяльності за попередньо встановленими правилами, де важливий процес, а не результат.

Мета ділової гри – визначити власне ставлення кожного до проблеми, утвердитись у власній позиції.

В ході гри порівнюються різні підходи, робляться спроби використання різних варіантів власної діяльності й аналізується різна реакція інших людей на різні обставини і рішення.

Проведення ділових і рольових ігор дає можливість створювати ситуації розв'язання актуальних проблем реальної педагогічної практики, стимулювати реалізацію творчого потенціалу слухачів.

Тематика ігор залежить від проблематики майстер-класів і може бути орієнтовно такою:

- методика підготовки і проведення уроків мислення;
- ефективні методи розвитку техніки читання, формування читацької культури учнів;
- метод проектів у творчій лабораторії вчителя (керівника школи);
- інтерактивні методи навчання на сучасному уроці;
- комп'ютерна підтримка уроку;
- розвиток обдарованості особистості;
- формування моральної культури школярів;
- створення ефективної системи екологічної освіти і виховання учнів;
- пошук ефективної моделі профілізації старшої школи та ін.

“Мозкова атака” (“розумовий штурм”) дозволяє максимально сконцентрувати увагу слухачів майстер-класу на обраній проблемі з метою знаходження оптимального варіанта її розв'язку.

Технологія підготовки і проведення “мозкового штурму” розкривається в посібниках:

Активные формы и методы внедрения передового педагогического опыта /Сборник научных статей. – К., 1989.

А.І.Постельняк. Педагогічна рада: технологія підготовки і проведення. – Кіровоград, 2003.

Методична служба – школі. Інформаційно-методичні матеріали на допомогу працівникам освіти. Випуск 5 / Укладачі: Ю.В.Буган, Г.Г.Свінних, В.Уруський. – Тернопіль: Астон, 2005.

Умови ефективного проведення “розумового штурму”, основні принципи його проведення, рекомендації щодо використання даного методу подані також у спецвипуску “Заочна школа методиста” інформаційно-методичного часопису “Сільська школа України”. – 2008. - № 1. – С. 54.

Т.Сорочан пропонує, зокрема, такі методи, як модерація, консультація, супервізія, розкриваючи їх суть (25).

Модерація – метод, спрямований на розкриття потенційних можливостей людини.

В основі – спеціальні технології, які дозволяють здійснювати процес вільної комунікації, обміну думками, що сприяє прийняттю правильного рішення в сфері професійної діяльності за рахунок актуалізації внутрішнього потенціалу людини.

Консультація – особливим способом організована взаємодія між консультантом і клієнтом, спрямована на глибоке усвідомлення, осмислення проблеми, результатом якої є обґрунтоване прийняття рішення.

Супервізія – метод, який об'єднує можливості консультування і модерації, являє собою консультування і супроводження одного спеціаліста іншим, більш досвідченим, однак без контролю і оцінювання.

Супервізія є психологічно комфортним способом виправлення помилок у професійній діяльності.

Корисним буде ознайомлення керівників майстер-класів з рекомендаціями К.М.Старченка, В.І.Пуцова, Б.В.Гадзецького щодо підготовки і проведення тематичної дискусії (26, 118), ділової гри і особистісно-рольової гри (26, 118-121), “мозкового штурму” (26, 173-174).

Не втратили свого значення і такі перевірені часом форми активного методичного навчання та пропаганди і поширення перспективного педагогічного досвіду, як *відкритий урок, виховний методичний захід, взаємовідвідування, панорама педагогічної майстерності* та ін.

Ефективними в роботі майстер-класів можуть бути також охарактеризовані А.М.Єрмолю і О.М.Василенко **навчальні стратегії**:

Стратегія «Думай» (працюй в парах, обмінюйся думками).

Стратегія «Таблиця гіпотез» (аналіз ситуацій і міркування про шляхи розв’язання та занесення їх до таблиці гіпотез):

Що дано?	Які проблеми?	Вкажіть можливі, на вашу думку, шляхи розв’язання проблеми

Стратегія «Взаємонавчання» (в парах виконайте завдання ведучого).

Стратегія «Малих груп» (кожен член групи отримує своє завдання, усі завдання в сукупності складають алгоритм розв’язання проблеми; відповідь перевіряється усією групою і обговорюється. Експертна група оцінює відповіді кожної групи).

Стратегія «Таблиця прогнозування»: керівник ставить задачу, кожна група перед початком колективного обговорення задачі перевіряє свої прогнози та намагається оцінити ситуацію за допомогою таблиці.

Оцінка ситуації	Які є докази?	Наскільки справдилися прогнози?

Остання колонка заповнюється після колективного обговорення відповідей, таблиця оцінюється експертною групою.

Стратегія «Вільний лист». Письмово відповісти на питання:

- оцінити за 7-бальною шкалою: актуальність теми, науковість змісту, організацію заняття, його практичну значимість;

- що було найбільш корисним?

- Ваші побажання.

Стратегія «Асоціативний куц»:

- повторення основних понять та означення нових зв’язків між ними;

- аналіз результативності заняття за допомогою таблиці:

Що я знаю?	Що я хочу знати?	Що я вивчив?

- аналіз анкет;
- виступи слухачів (9, 134-135)

У роботі керівника майстер-класу зі слухачами необхідно ефективніше використовувати **метод творчих завдань**: опрацювання рекомендованої літератури, апробація і порівняння ефективності методів і прийомів навчання, підготовка рефератів, розробка планів, проектів, моделювання системи уроків тощо.

В структурі занять майстер-класів, як свідчить практика, доцільними є такі етапи:

- Організаційний момент.
- Повідомлення теми і мети заняття.
- Науково-теоретична підтримка.
- Представлення керівником власної системи роботи чи окремих її аспектів.
- Практичне застосування теорії на практиці, показ в дії методів і прийомів роботи (відкриті уроки, виховні, методичні заходи).
- Обговорення. Творча дискусія.
- Підсумок заняття.
- Рефлексія слухачів щодо проведення заняття та використання отриманих знань і вмінь у власній практичній діяльності.

При проведенні занять доцільним буде використання відеозаписів, дисків, дискет із записами фрагментів навчальних занять, виховних і методичних заходів, які розкривають досвід, технологію педагогічних дій керівника майстер-класу.

З метою прискорення “входження в проблему”, яка розглядається на занятті, використовувати **різні форми розминки**:

- психологічні тренінги, які допомагають створити атмосферу дружніх взаємин, успішної праці;
- рольові ігри;
- міні-дослідження.

На заключному етапі роботи майстер-класу ефективними можуть бути форми, які забезпечують практичний показ росту професійної майстерності слухачів:

- ярмарок педагогічних інновацій, творчих знахідок;
- методична естафета;
- аукціон ідей;
- прес-конференція тощо.

При проведенні **методичної естафети** можна скористатися запропонованими Б.Л.Тевліним етапами:

I етап – “**Стоп-кадр**” (фрагменти уроків). Учитель демонструє нестандартні прийоми, методи, засоби навчання, у тому числі інтерактивні методи, саморобні навчальні посібники, ігри.

II етап – “**Калейдоскоп нестандартних уроків**”, у ході якого аналізуються творчі знахідки вчителів: уроки-роздуми, диспути, лекції, семінари, заліки тощо.

III етап – “**Трибуна вільних думок**”. Учителі захищають моделі уроків, беруть участь у диспуті “Джерела педагогічної творчості”.

Проводячи практичні заняття з педагогічної інноватики, керівник майстер-класу може використати **прийом “Педагогічна реклама”**. Суть його полягає в тому, що слухачі рекламують ту педагогічну технологію, яка їм найбільше імпонує.

Реклама може здійснюватися за таким планом:

1. Візитна картка технології.
2. Адреси досвіду.
3. Джерела інформації.
4. Відповідна література з даного питання.
5. Рекомендації щодо впровадження елементів нововведень у роботу з учнями (29, 6).

В структурі занять майстер-класів, створених в Новоукраїнському районі, добре зарекомендували себе рубрики “Інформаційний час”, “На Ваше прохання”, “Поміркуємо разом”, “Перехрестя думок”, “Сторінками журналів”, “У світі сучасної науки”, “До джерел історії педагогіки”.

Застосування керівником майстер-класу нестандартних форм, інтерактивних методів змушує слухача аналізувати, шукати, конструювати, вибирати оптимальний варіант, тренуватись у творчості, що прискорює процес освоєння досвіду та професійного вдосконалення.

Забезпечують ефективність індивідуальної роботи керівників зі слухачами майстер-класів використання таких форм і методів:

- індивідуальні співбесіди;
- індивідуальні завдання творчого характеру;
- стажування;
- консультації та ін.

“Слід плекати особистість учителя”, - підкреслює президент Академії педагогічних наук України В.Г.Кремень, наголошуючи на необхідності “проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення” (15, 23).

Б.Л.Тевлін шлях професійного розвитку визначає як “поступове, складне і далеко не завжди лінійне сходження від учителя-дилетанта до справжнього майстра, суб’єкта професійної діяльності” (29, 102).

Полегшити цей шлях, прискорити процес становлення педагога покликані майстер-класи та їх досвідчені керівники.

На необхідності правильного визначення перспективи зростання майстерності педагога, врахування його позитивних і негативних якостей наголошував В.О.Сухомлинський в книзі “Директор і вчитель”: “Необхідно домагатися, щоб учитель, з яким ведеться індивідуальна робота, добре знав свої завдання і бачив перспективу свого творчого зростання” (28, 29).

А для цього, вважав В.О.Сухомлинський, “необхідно глибоко вивчати систему його роботи, форми підготовки до уроків, методику їх ведення та ознайомитись з тим, як він працює над підвищенням свого ідейно-теоретичного і педагогічного рівня, а це в свою чергу дозволить виявити позитивні сторони і недоліки в роботі педагога” (28, 5).

На цьому наголошує і Б.Л.Тевлін у книзі “Професійна підготовка вчителя”: “Для того, щоб правильно визначити перспективи подальшого зростання вчителя, напрямки, засоби, форми підвищення його кваліфікації і побудувати індивідуальну траєкторію розвитку, потрібно *вивчити шлях його становлення як професіонала і рівень досягнутої майстерності*, виявити можливі “білі плями”, які можуть бути у діяльності кожного професіонала” (29, 102).

Вивчення мають здійснювати керівники навчальних закладів, спеціалісти відділів (управлінь) освіти, методисти, керівники методичних формувань.

Відповідно до результатів вивчення мають визначатися зміст і форми індивідуальної роботи з кожним педагогом.

І чим стараннішою є індивідуальна робота з учителем, підкреслював В.О.Сухомлинський, тим більше удосконалюється його майстерність, тим самостійнішим стає він у своїх творчих пошуках і тим менше вимагає опіки, тому що “в процесі вдумливої зосередженої роботи розширюється рівень його педагогічної майстерності, розвивається ініціативність і творчий підхід до справи”.

Піднести роль керівників майстер-класів у створенні оптимальних умов для навчання слухачів, їх творчого пошуку, постійної підтримки в освоєнні перспективного досвіду і впровадженні його в практику.

З цією метою слід подбати про належне обладнання та сучасне матеріально-технічне оснащення навчального кабінету вчителя-майстра та шкільного методичного кабінету.

Завдання РМК (НМЦ), керівників шкіл *зібрати і систематизувати матеріали, які характеризують і в повній мірі переконливо відображають узагальнений досвід роботи вчителя-майстра.*

Такими матеріалами можуть бути:

- картка обліку перспективного педагогічного досвіду;
- опис досвіду роботи педагога;
- плани роботи вчителя (вихователя, класного керівника, керівника школи);
- розроблена автором досвіду система уроків;
- відеозаписи уроків, позакласних заходів;
- підготовлені педагогом методичні розробки;
- доповіді, виступи педагога на науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях, засіданнях методичних об'єднань, педагогічної ради школи та ін.;
- творчі роботи носія досвіду, розроблені ним проекти;
- друковані праці;
- зразки дидактичного матеріалу та наочності, виготовлені автором досвіду;
- матеріали моніторингу навчальних досягнень учнів;
- зразки учнівських робіт;
- матеріали анкетування, проведеного серед педагогів, учнів, батьків, які відображають суть, специфіку, характерні особливості педагогічної діяльності вчителя-майстра;
- публікації про діяльність вчителя, досвід його роботи в педагогічній пресі;
- програми та матеріали проведених носієм досвіду авторських семінарів, творчих зустрічей.

Ознайомити керівників майстер-класів з кращим досвідом організації їх роботи, використовуючи можливість організації: творчих поїздок, проведення відкритих занять, методичних мостів, творчих зустрічей, методичних діалогів тощо.

Забезпечити належну результативність роботи створених майстер-класів.

Цьому в значній мірі допоможуть:

- яскрава, аргументована переконлива презентація досвіду;
- відвідування слухачами уроків керівника майстер-класу, позакласних занять з метою глибшого вивчення досвіду його роботи;

- організація стажування;
- продумана система практичних занять, тренінгів, у ході яких слухачі вчаться творчо застосовувати ідеї досвіду;
- аналіз конкретних педагогічних ситуацій;
- обговорення книг, статей з проблеми досвіду;
- індивідуальні співбесіди керівника майстер-класу зі слухачами;
- розробка індивідуальних творчих планів, програм професійного саморозвитку та самореалізації;
- відвідування керівником майстер-класу занять слухачів з метою надання їм практичної допомоги у творчій трансформації досвіду;
- виконання слухачами завдань по самостійному опрацюванню рекомендованої літератури, проведенню мікродосліджень, застосуванню у навчально-виховному процесі окремих методів, прийомів, засобів навчання, узагальненню власного досвіду.

Навчання у майстер-класі, постійне спілкування з вчителем-майстром має *спонукати кожного слухача до досягнення нових успіхів у професійній діяльності, формування позитивної самоконцепції, філософії “повір у себе – і досягнеш успіху”*.

Творче впровадження освоєного перспективного педагогічного досвіду дає можливість педагогу, як зазначає І.Г.Ткаченко, “втїлити в практику свою власну науково-педагогічну ерудицію, інтелектуальну освіченість, духовне багатство” (30, 25).

Навчання у майстер-класі досвідченого педагога має сприяти формуванню у слухачів нових професійних якостей, зокрема:

- нового педагогічного мислення, що характеризується високим рівнем розвитку процесів аналізу, рефлексії, прогнозування і перетворення;
- креативності (здатності продукувати оригінальні ідеї);
- вмінь та навичок конструктивно-творчої діяльності у комплексному плануванні мети, завдань і визначенні змісту кожного конкретного уроку і системи уроків;
- вміння оптимально поєднувати на уроці методи навчання;
- прагнення до оволодіння інноваційними технологіями;
- удосконалення мистецтва комунікації;
- розвиток і збагачення загальної педагогічної культури, морального і духовного світу особистості.

Вміла організація індивідуальної та групової роботи зі слухачами майстер-класу стимулює прагнення до постійного самоаналізу, пошуку власних оригінальних підходів до моделювання власного досвіду, забезпечує ріст їх творчої активності.

Методичним працівникам, керівникам майстер-класів важливо постійно *вивчати думку слухачів про якість і результативність занять*. Доцільними будуть анкетування, проведення співбесід, інтерв'ювання, в ході яких можна з'ясувати, зокрема, такі питання:

Чи змінилось Ваше уявлення про даний досвід?

Що найбільше Вас зацікавило в ньому?

Що із запропонованого автором досвіду Ви будете запроваджувати у практичній діяльності?

Чи маєте Ви власний досвід вирішення даної проблеми, запровадження даної педагогічної ідеї, інноваційної технології?

Чи зможете Ви поділитись своїм досвідом (творчими знахідками) з колегами?

Доцільною буде також *рефлексивна вправа “Мікрофон”*, в ході якої слухачі майстер-класу висловлюють свою оцінку відвіданого заняття, свої професійні наміри:

“Я сьогодні зрозумів...”;

“Я мав змогу ознайомитися з досвідом...”;

“Я мав можливість порівняти...”;

“Я дізнався ...”;

“Я засвоїв...”;

“Я спробую використати (запровадити) ...”;

“Використання ідей освоєного досвіду дозволяє ...” та ін.

З метою підвищення ефективності роботи майстер-класів районні (міські) методичні кабінети (центри) мають *здійснювати моніторинг і аналізувати якість занять*, а керівники навчальних закладів, методичні працівники вивчати результативність навчання вчителів у майстер-класі досвідченого педагога.

Здійснюючи експертну оцінку професійної діяльності слухачів майстер-класу, слід враховувати ріст їх технологічного потенціалу, ефективність застосування освоєних ідей, технологій, методів і прийомів, аналізувати такі напрями роботи вчителя:

- раціональне використання педагогом традиційних методик в індивідуальній педагогічній лабораторії;
- впровадження в практику ідей освоєного досвіду, інноваційних технологій, методів і прийомів навчання;
- оптимальне їх поєднання в практичній діяльності вчителя;
- вміння педагога здійснювати самоаналіз, об’єктивну самооцінку і визначати перспективи професійного саморозвитку.

Заняття майстер-класу має сприяти розвитку творчості, яка, за визначенням В.О.Сухомлинського “є вершиною духовного життя людини, показником найвищого ступеня розвитку її інтелекту, почуттів, волі” (27, т.1, 278).

**Положення
про майстер-клас в системі науково-методичної роботи
з педагогічними кадрами**

*Схвалено методичною радою Кіровоградського
обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти імені Василя Сухомлинського, протокол № 2
від 26 жовтня 2007 року*

1. Загальні положення

1.1. Майстер-клас є ефективною формою професійного навчання педагогічних кадрів, підвищення їх фахової майстерності на основі освоєння перспективного педагогічного досвіду.

Майстер-класи створюються в різних ланках методичної роботи: в навчальних закладах; на рівні районного (міського) методичного кабінету (центру), на обласному рівні - при відповідних кафедрах, навчально-методичних кабінетах, лабораторіях, центрах, відділах обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

1.2. Майстер-клас створюється на базі досвіду роботи педагогічного працівника (Заслуженого вчителя України, вчителя-методиста, вчителя вищої кваліфікаційної категорії, методиста-кореспондента, переможця конкурсу «Учитель року», лауреата конкурсу педагогічної майстерності, вихователя-методиста, досвідченого керівника навчального закладу, завідуючого, методиста РМК (НМЦ), досвід якого узагальнено обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, районним (міським) методичним кабінетом (центром), апробовано, схвалено постановою вченої ради ОШПО, ради РМК (НМЦ), педагогічною радою навчального закладу і рекомендовано до впровадження.

1.3. Майстер-клас організовує свою діяльність відповідно до даного Положення.

2. Мета, завдання та напрямки діяльності майстер-класу

2.1. Метою діяльності майстер-класу є вдосконалення професійної та науково-методичної підготовки педагогічних кадрів, прискорення процесу трансформації перспективного педагогічного досвіду в практичну діяльність, збагачення їх технологічного потенціалу.

2.2. Основними завданнями майстер-класу і його керівника є:

- пропаганда перспективних моделей досвіду з актуальних проблем модернізації освіти, піднесення ефективності навчання, виховання, управління;
- передача авторського досвіду, сприяння освоєнню і трансформації його провідних ідей в практичну діяльність слухачів;
- створення сприятливих умов для пошуку кожним слухачем майстер-класу власних оригінальних підходів до творчого використання досвіду в особистій практиці модернізації освіти;

- підвищення рівня професійної майстерності педагогічних кадрів-слухачів майстер-класу.

2.3. Діяльність майстер-класу здійснюється за актуальними освітніми напрямами:

- сучасні підходи до управління закладом освіти;
- удосконалення структури, змісту, форм і методів науково-методичної роботи з педагогічними кадрами;
- впровадження інноваційних технологій навчання і виховання;
- досвід використання інформаційних технологій, телекомунікаційних проєктів у навчально-виховному процесі;
- удосконалення форм і методів роботи з обдарованими дітьми;
- формування національної свідомості особистості;
- трансформація педагогічних ідей В.І.Сухомлинського в практику модернізації навчально-виховного процесу та ін.

2.4. Права і обов'язки керівника майстер-класу.

Керівник майстер-класу має право:

- знайомитися з роботою педпрацівників, які входять до майстер-класу, шляхом відвідування їх уроків, проведення співбесід, анкетування, тестування тощо;
- вносити пропозиції щодо створення і організації роботи майстер-класу;
- брати участь у роботі майстер-класів інших педагогів, методичних об'єднань, творчих груп, конференціях;
- брати участь у формуванні груп слухачів майстер-класу.

2.5. Результати роботи керівника майстер-класу враховуються при черговій його атестації.

3. Організація роботи майстер-класу

3.1. Майстер-класи створюють науково-методичні та методичні служби, керівники навчальних закладів.

3.2. Групи слухачів майстер-класу (від 3 до 20 осіб) формують працівники ОППО, методисти районних (міських) методичних кабінетів (центрів), заступники директорів навчальних закладів спільно з їх керівниками.

3.3. Майстер-клас формується на добровільних засадах з числа педагогів, які виявляють інтерес до визначеної проблеми і мають бажання освоїти провідні ідеї досвіду вчителя-майстра.

3.4. Керівник майстер-класу і склад слухачів затверджуються відповідним наказом управління (відділу) освіти, керівника навчального закладу.

3.5. Основними формами роботи майстер-класу можуть бути:

- лекції керівника;
- семінарські заняття;
- практичний показ в дії сучасних форм і методів навчання, виховання, управління;
- тренінги;
- практикуми;
- моделювання;
- консультації;

- самостійна робота слухачів щодо опрацювання рекомендованої літератури, застосування в навчально-виховному процесі окремих методів, прийомів, засобів навчання, елементів інноваційних технологій.

3.6. Майстер-клас працює протягом одного-двох навчальних років з постійно визначеним складом слухачів.

3.7. Керівник майстер-класу:

- складає план роботи на весь період його функціонування, який затверджується радою відповідного навчально-методичного кабінету, радою районного (міського) методичного кабінету (центру);

- проводить заняття відповідно до визначеної періодичності та встановленого графіка;

- розробляє методичні рекомендації, поради щодо використання провідних ідей досвіду, впровадження освоєних технологій;

- аналізує ефективність занять і корегує роботу майстер-класу;

- звітує про свою роботу перед радою районного (міського) методичного кабінету (центру), педагогічною радою;

- надає слухачам індивідуальну адресну методичну допомогу.

3.8. База для проведення занять майстер-класу визначається його керівником за погодженням з районним (міським) методкабінетом, адміністрацією навчального закладу.

3.9. Кількість занять майстер-класу визначається з врахуванням поставленої мети й завдань і може варіюватися від 1 до 8.

3.10. Майстер-клас педагога-новатора, носія перспективного педагогічного досвіду може проводитися як епізодичний методичний захід в рамках науково-методичних конференцій, педагогічних читань, методичних фестивалів, оглядів-конкурсів тощо.

4. Керівництво діяльністю майстер-класу

4.1. Безпосереднє керівництво діяльністю майстер-класу здійснює його керівник, а науково-методичний супровід - працівник районного (міського) методичного кабінету (центру), ППО відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

4.2. Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, районний (міський) методичний кабінет (центр) вивчають, проводять моніторинг і аналізують ефективність роботи майстер-класів, надають їх керівникам постійну практичну допомогу, проводять з їх керівниками науково-методичні семінари, консультації-інструктажі, вивчають і презентують кращий досвід їх роботи.

4.3. Працівники рай(міськ)методкабінетів (центрів), керівники навчальних закладів сприяють залученню педагогів до навчання в майстер-класах, надають допомогу їх керівникам у плануванні та організації роботи, аналізують ефективність їх діяльності.

(Положення розроблено завідуючою науково-методичним центром координації діяльності методичних кабінетів і методичної роботи з педагогічними кадрами Постельняк А.І.).

**Авторська майстерня «Формула успіху»
учителя вищої кваліфікаційної категорії Лілії Валентинівни Колісник**

Новоукраїнський РМК

Проблема: «Ситуація успіху у роботі вчителя, шляхи її створення».

*Зосередження усіх сил на досягненні
певної мети - ось секрет успіху.*

Емерсон

Мета: сприяти оволодінню слухачами прийомами та методами досвіду керівника, активізації пошуково-дослідницької діяльності.

I заняття (жовтень)

1. Ключі до успіху. Теоретична модель досвіду керівника авторської майстерні «Формула успіху».

Колісник Л.В.- керівник авторської майстерні

2. Організація творчого діалогу. Завдання авторської майстерні. Визначення напрямків роботи слухачів з проблеми «Ситуація успіху в роботі вчителя, шляхи її створення». Передбачення очікуваних слухачами результатів.

Колісник Л.В.

3. Твої перспективи. Практично-методичні поради вчителям: Як створити ситуацію успіху? Які характеристики ситуації успіху?

Савицька Р.М. - методист РМК

4. Аргументована полеміка “Створення для учнів ситуації успіху на основі інноваційної практики”.

Слухачі

5. Авторська година. Відвідування відкритих уроків. Самоаналіз. Аналіз творчого аспекту уроків. Колекція ідей. Вироблення рекомендацій. Консультації.

6. Конструктивна розмова. Проблеми, що потребують спільного розв'язання. Чому можна навчитися у своїх колег? Моделювання уроків, фрагментів, розв'язування ситуативних задач.

Слухачі

7. У потоці нових видань. Познайомтеся з посібниками.

8. Підготовка до брифінгу “Як навчити успіху? Урок у сучасному вимірі: цілі, пріоритети, технології, методи, форми”.

Зміст роботи між засіданнями:

- продумати і побудувати творчі документи-систему уроків, які створили б ситуацію успіху; підготувати рекламні ролики;
- підготувати пакет методичних рекомендацій для колег, використовуючи наявні моделі, досвід, практику;
- зібрати колекцію ідей, творчих знахідок відомих педагогів з проблеми “Ситуація успіху в роботі вчителя, шляхи її створення”;
- ознайомитися з методичною літературою, з порадами методичних журналів за проблемою авторської майстерні.

II заняття (грудень)

1. Брифінг “Сьогодні та завтра. Як навчити успіху? Урок у сучасному вимірі: цілі, пріоритети, технології, методи, форми”.
2. Невичерпна палітра майстра. Відкриті уроки. Аналіз, обговорення.
3. Цікаві думки “Я - тобі, ти-мені. Екстенсивні та інтенсивні технології - запорука успіху”.
4. Рольовий тренінг. “Нові підходи у виборі методів навчання”. Групи навчальної діяльності:
 - розвиваючого навчання;
 - формування творчої особистості;
 - навчання як дослідження;
 - створення ситуації успіху;
 - нові інформаційні технології.
5. Нове у педагогіці України. Інновації у регіонах.
6. Експрес-поради “Щоб самому учителю було цікаво”:
 - Успіх – це радість.
 - Успіху без співробітництва не буває.
 - Головне у діяльності вчителя - створити кожному вихованцю ситуацію успіху (це всі умови, що забезпечують успіх).
7. Захист слухачами виконаних домашніх завдань.
8. Інформаційний сюжет.
9. Новий проект. Колективний пошук істини в рамках декади «Щедро ділюся своїм досвідом».

Створення експериментального майданчика «Принципи проектного навчання (уроки – проекти)».

III заняття (січень)

Підготовка до філологічного десанту: ознайомлення з новими педагогічними технологіями, цікавими педагогічними знахідками, що розкривають творчість педагога.

IV заняття (лютий)

Підсумки декади “Щедро ділюся своїм досвідом”.

1. Круглий стіл “Чому я навчився у автора майстерні?”
2. Філологічний десант у школи району “На хвилі успіху”:
 - захист педагогічної компетентності “Творче використання новацій”;
 - коло запитань “За лаштунками уроків”;

- банк ідей для усіх.

3. Динаміка змін професійної компетентності. Блок-новини педагогічного життя “Мої творчі задумки”.

4. На шляху до авторської школи (слухачі, керівники груп). Експериментальний майданчик “Принципи проектного навчання”.

5. Ток-шоу “Відкрий у собі зірку”.

Додаток 3

**План роботи
майстер-класу вчителя початкових класів
Новгородківської ЗШ І-ІІ ст. №3
Н.І.Єфіменко**

Проблема: «Організація різних форм групової роботи на уроках на основі використання педагогічних ідей В.О.Сухомлинського».

№ п/п	Зміст роботи
І заняття	
1	Відкриття майстер-класу. Знайомство (асоціація). Очікування учасників (планування роботи). Педагогічний тренінг “Квітова галявина”, “Наш портрет у променях сонця”.
2	Методичний діалог “Використання інтерактивних методів навчання на уроках в початкових класах”.
3	Ранкова зустріч як одна із форм навчально-виховного процесу. Організація та методика її проведення.
Робота між заняттями	
	Опрацювати літературу з даної проблеми.
ІІ заняття	
1	Цілісний погляд на дитину молодшого шкільного віку.
2	Бесіда “Організація різних форм групової роботи на уроці на основі використання педагогічних ідей В.О.Сухомлинського”.
3	Інтерактивні презентації. Урок “Я і Україна. Навколишній світ” (1 клас). Мета: розвивати у дітей розуміння своєї індивідуальності. Зацікавити їх процесом самопізнання. Вчити ефективно спілкуватися з однолітками, поважати один одного.
4	Практичне заняття. Ранкова зустріч. Руханки – вправи на зняття м’язового та емоційного напруження. 1 клас.
Робота між заняттями	
	Розробити етапи уроків з використанням групових форм роботи.

III заняття	
1	Актуальні проблеми вдосконалення педагогічної майстерності вчителя.
2	Суть процесу навчання.
3	З досвіду роботи: ознайомлення родин зі значенням ранкових зустрічей.
4	Практичне заняття: а) ранкова зустріч. 1 клас; б) відкритий урок “Українська мова” (1 клас). Мета: виховувати у дітей віру в свої сили та здібності, вчити їх брати на себе відповідальність за себе та інших, піклуватись про товаришів.
Робота між заняттями	
	Розробити конспекти уроків з використанням інтерактивних технологій.
IV заняття	
1	Елементи інноваційних технологій у практиці роботи Н.І.Єфіменко Практична робота. Створення правил життя класу за правилами спільноти.
2	Ранкова зустріч. 1 клас.
3	Відкритий урок. 1 клас. Мета: вчити учнів бути відкритими до нових ідей, отримувати задоволення від навчання. Розвивати критичне мислення.
4	Скринька цікавих думок, вражень, тренінгових вправ.

Додаток 4

**План роботи
майстер-класу вчителя хімії Долинської ЗШ І-ІІІ ст. №4
О.І.Зотової**

Проблема: «Інноваційні технології та інтерактивні методи навчання на сучасному уроці хімії».

Дата	Зміст роботи	Домашнє завдання
жовтень	1. Педагогічний тренінг. Метод “Джигсад”. Мета: створити атмосферу єднання та досягти розуміння стилю спілкування кожного учасника. 2. Практична робота. Діагностування.	1. Опрацювати методи навчання. 2. Визначити власні критерії порівняння різних методів.
листопад	1. “Обери позицію”. Бліц опитування “Інтерактивні форми навчання: віяння моди чи необхідність?” Мета: з’ясувати ставлення учасників заняття до проблеми. 2. Практична робота. Урок активізації уваги із застосуванням методичного прийому “Приваблива мета”.	Розробити урок “Приваблива мета”.
грудень	1. Щоб навчити учня, його треба знати. 2. Практична робота. Урок-семінар “Узагальнення відомостей про оксигеновмісні сполуки”.	Підготувати урок-семінар.

січень	1. “Комп’ютерні технології на уроці”. 2. Практична робота. Використання комп’ютерних технологій: а) як наочності; б) для контролю знань.	
лютий	1. Формування ключових компетентностей учнів на уроках. 2. Практична робота. Проектуємо урок разом.	Підготувати і провести урок-семінар.
березень	1. Використання таблиць і схем як прийом управління навчанням учнів на уроках. 2. Практична робота. Урок у 8 класі (форми роботи із слабовстигаючими учнями).	
квітень	1. Міжпредметні зв'язки на уроках як засіб формування компетентностей учнів. 2. Інтегрований урок біології та фізики із застосуванням комп’ютерних технологій.	Підготувати інтегрований урок.
травень	Підготовка практичних рекомендацій для вчителів.	

Додаток 5

**План роботи
майстер-класу вчителя математики Созонівської ЗШ І-ІІІ ст.
Н.О.Гришиної**

Проблема: “Використання інтерактивних методів навчання на уроках математики”.

№ п/п	Зміст роботи	Дата
Перше заняття		
Тема. Інтерактивні технології навчання в сучасній школі.		
1.	Педагогічний тренінг “Яким має бути інтерактивний урок”.	
2.	Методичний діалог. - Що таке “інтеракція” і навіщо вона потрібна у навчанні? - Яким має бути інтерактивний урок? - Як оцінювати діяльність учнів на уроці?	
3.	Практична робота. Відвідування уроку (8 клас - геометрія). Мета: активізація уваги з використанням інтерактивних методів навчання. Ознайомлення з структурою інтерактивного уроку.	
Робота між заняттями:		
	Опрацювати інтерактивні методи навчання.	
	Розробити етапи уроків з використанням стратегій інтерактивних технологій.	
Друге заняття		
Тема. Диференціація навчання шляхом індивідуального підходу до учня в процесі вивчення математики.		

1.	Обмін досвідом. Рівнева диференціація як сукупність форм і методів навчання, що враховують індивідуальні особливості учнів, їх потреби та інтереси.
2.	Бесіда. Організація пізнавального спілкування учнів на уроці як засіб індивідуалізації навчання.
3.	Педагогічний ярмарок. Презентація роздаткового матеріалу до теми “Ознаки рівності трикутників”.
4.	Практична робота. Відвідування уроку (9 клас - геометрія). Мета: організація контролю і корекції навчальних досягнень учнів з допомогою різнорівневих завдань, тестів.
Робота між заняттями:	
	Розробити різнорівневі тести до деяких тем з математики.
Третє заняття	
Тема. Креативне навчання – визначальна характеристика сучасної школи.	
1.	З методичної скриньки: Технологія креативного навчання. Організація креативної освіти творчо обдарованих дітей. Дидактика профільної креативної освіти.
2.	Практична робота. Визначення рівня розвитку креативності вчителів.
Робота між заняттями:	
Розробити конспекти уроків з використанням креативного навчання.	
Четверте заняття	
Тема. Система розвивального навчання в дзеркалі шкільної практики.	
1.	Методичний діалог. Організація розвивального навчання на уроці. Ціннісні орієнтири використання розвивального навчання.
2.	Обмін досвідом. Розвивальне навчання: практика моєї роботи.
3.	Практична робота. Скринька цікавих думок (підготовка практичних рекомендацій для вчителів математики, які бажають працювати в системі розвивального навчання).
Робота між заняттями:	
Розробити конспекти уроків з використанням розвивального навчання.	
П'яте заняття	
Тема. Моніторинг професійної педагогічної майстерності.	
1.	Педагогічний тренінг “Моніторинг: можливість чи необхідність?”
2.	Методичний діалог. Моніторингові дослідження в модернізації навчально-виховного процесу. Моніторингова діяльність методоб'єднання. Моніторинг як експертна система.
3.	Практична робота. Проведення моніторингового дослідження навчальних досягнень учнів 9 класу. Відвідування уроку алгебри. Мета: показати технологію проведення моніторингу якості базової математичної підготовки учнів.
Робота між заняттями:	
Розробити завдання моніторингу математичної підготовки учнів 5-7 класів за новою програмою.	
Шосте заняття	
Тема. Формування в учнів механізму самоорганізації та самореалізації особистості.	
1.	Обмін досвідом. Формування в учнів механізму самоорганізації та самореалізації особистості.

2.	Бесіда. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики. Формування в учнів уміння виділяти головне. Розвиток мислення учнів.
3.	Педагогічний ярмарок. Презентація роздаткового матеріалу до самостійних домашніх робіт.
4.	Практична робота. Відвідування уроку (11 клас – алгебра і початки аналізу). Мета: організація роботи учнів на уроці, що передбачає перевірку вміння самостійного вивчення навчального матеріалу.
Сьоме-восьме заняття	
Тема. Профільне навчання: становлення, пошуки, перспективи.	
1.	З методичної скриньки: Нормативно-правова основа профільного навчання. Аспекти впровадження профільної освіти. Психологічний супровід профільного навчання. Шляхи реалізації профільного навчання в умовах села. Проблема профілізації в старшій школі та шляхи її розв'язання.
2.	Педагогічний ярмарок. Формуємо технологічний профіль. Формуємо природничий профіль.
3.	Практична робота. Засідання наукового товариства “Цікава математика”. Мета: забезпечення можливостей для доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної освіти.
Робота між заняттями:	
Розробити власну програму курсу “Логіка”.	
Дев'яте заняття	
Тема. Кроки до педагогічної майстерності.	
1.	Методичний діалог. Педагогічна майстерність – похідна професіоналізму вчителя. Чинники спонукання вчителя до вдосконалення майстерності. Умови формування педагогічної майстерності вчителя. Майстерність педагогічного спілкування.
2.	Педагогічний тренінг. Формування вчителем “власної школи” педагогічної майстерності.
3.	Практична робота. Перегляд навчального проекту “Магія рівняння”, складеного вчителем математики Созонівської ЗШ І-ІІІ ст. Н.О.Гришиною.

Додаток 6

**План роботи
майстер-класу вчителя фізики Соколівської ЗШ І-ІІІ ст.
З.А.Бондаренко**

Проблема: “Особистісно орієнтований підхід у навчанні фізики при проведенні інтегрованих уроків. Проблемно-пошукові методи навчання”.

Заняття 1. Тема: “Особистісно орієнтований підхід у навчанні фізики при проведенні інтегрованих уроків”.

- 1.1. Теоретична частина. Ознайомлення з принципами й методами особистісно орієнтованого навчання.
- 1.2. Фрагменти інтегрованого уроку у 10-му класі: “Внутрішня енергія і способи її зміни”.
- 1.3. Круглий стіл: “Моделювання особистісно орієнтованого уроку” з теми «Оптика» (7 клас).
- 1.4. Практична частина. Фронтальний експеримент (для слухачів). Підготовка до фізичних олімпіад.

Заняття 2. Тема: “Застосування проблемно-пошукових методів навчання”.

2.1. Теоретична частина. Проблемно-пошуковий метод навчання як засіб вияву зацікавленості учнів до навчання.

2.2. Урок “Розв’язування задач” – 9-й клас (із застосуванням проблемно-пошукових методів навчання).

2.3. Використання публікацій засобів масової інформації на уроках фізики (ознайомлення з матеріалами).

2.4. Обговорення матеріалів, виготовлених між заняттями.

Робота між заняттями

1. Підготовка фрагментів інтегрованих уроків, пов’язаних з особистісно орієнтованим навчанням.

2. Виготовлення тематичних диференційованих завдань інтегрованого характеру.

3. Переваги та недоліки підручників для 7-го класу 12-річної школи (обмін досвідом).

4. Опрацювання матеріалів, пов’язаних з проблемно-пошуковими методами навчання.

5. Опрацювання матеріалів фізичних олімпіад II та III туру.

6. Моделі уроків з фізики, що будуть проводитися в другому семестрі з застосуванням проблемно-пошукового методу. Підготовка матеріалів.

Додаток 7

План роботи майстер-класу вчителя математики НВК «Гайворонська гімназія – ЗШ І-ІІІ ст.№5» В.В.Гречаної

Проблема: “Нові підходи до розв’язування задач”.

Мета:

- ознайомлення слухачів із досвідом активізації пізнавальної діяльності;
- пошук нових підходів до розв’язування задач;
- визначення оптимальних шляхів підготовки до проведення зовнішнього тестування з математики.

№ п/п	Місяць	Тема, захід
1	Серпень	Заняття № 1 1. Доповідь «Мотивація навчальної діяльності учнів». 2. Практикум «Старовинний спосіб розв'язування задач на змішування».
2	Вересень	Заняття №2 1. Доповідь «У пошуках нових підходів до розв'язування задач». 2. Практикум «Побудова графіків функцій, що містять цілу та дробову частини».
3	Жовтень	Заняття №3 Захист інтересу з математики учениці 9-А класу Марини Подолян («Розв'язування рівнянь, що містять цілу та дробову частини»).
4	Листопад	Заняття №4 Відкрите заняття гуртка з математики для учнів 6-х класів «Розв'язування задач із збірників «Золотий ключик» та «Кенгуру-2008».
5	Грудень	Заняття №5 Відкрите заняття гуртка для учнів 9-х класів «Розв'язування геометричних задач на подібність». Доповідь «Важливі математичні закономірності в предметах і явищах оточуючого нас світу».
6	Січень	Заняття №6 Практикум для майбутніх абітурієнтів «Готуємось до зовнішнього тестування з математики. Розв'язування рівнянь та нерівностей з параметрами».
7	Лютий	Заняття №7 На допомогу керівникам гуртків з математики: 1. Знайомство з працями видатного математика XVIII ст. Леонарда Ейлера. 2. Готуємося до участі у Міжнародному конкурсі «Кенгуру - 2008». Практикум з розв'язування олімпіадних задач.
8	Березень	Заняття № 8 На допомогу вчителю математики у 11 класі: «Елементи теорії ймовірностей у шкільному курсі математики». Практикум з розв'язування задач.
9	Квітень	Заняття №9 Готуємося до зовнішнього тестування. Практикум з розв'язування задач із зовнішнього тестування (III рівень складності).
10	Травень	Заняття № 10 1. Доповідь «Розвиток пізнавальної самостійності майбутніх абітурієнтів». 2. До 960- річчя з дня народження Омара Хайяма (18.05.1048): «Омар Хайям - математик, філософ, поет».

Майстер-клас Віктора Громого

1. Українська школа, яка вона є (ідеї, реалії, перспективи):

- Реформування школи: погляд з позиції тих, хто вчить, і тих, хто вчиться.
- Освіта для тих, кому більше всіх треба.
- Директори шкіл як лідери змін: місія неможлива?

2. Чужа педагогічна “азбука” (уроки-відеопрезентації):

Японія

- Японське економічне диво (Несекретні матеріали про секрети японської школи).

Західна Європа

- Як змінити шину під час їзди (уроки голландської).
- Гендерна освіта по-шведськи.

США

- Як управляти шкільною освітою?
- Уроки реформування американських шкіл.

Ізраїль

- Навчання директорів шкіл по-ізраїльськи.
- Як збудувати школу для миру і любові.

3. Уроки інноваційних перетворень (на прикладі гімназії ім. Тараса Шевченка м. Кіровограда):

- Концепція гімназії як декларація намірів постійно змінюватися на краще.
- Як трансформувати традиційне освітнє середовище звичайної школи?
- Система індивідуальної педагогічної підтримки як ключовий елемент інноваційного розвитку гімназії.

**План роботи
майстер-класу керівників методичних об'єднань та керівників
творчих груп**

Жашківський РМК

Тема засідання	Підготовчий етап	Практикум з психологічною підтримкою	Результати засідання
Професійне діагностування вчителів як фактор наукової організації підвищення їхньої кваліфікації	1. Анкетування і тестування вчителів для виявлення їхньої зацікавленості у застосуванні нових форм методичної роботи. 2. Аналіз анкет і тестів та розробка структури роботи з керівниками методичних об'єднань і керівниками творчих груп	Педагогічний тренінг «Північ – Південь – Захід – Схід» (інтерактивне діагностування)	Створення атмосфери єднання; розуміння стилю спілкування кожного учасника (для організації подальшої роботи)
Модель інтерактивного навчання	1. Відеозйомка фрагментів занять з елементами інтерактивних форм роботи. 2. Аналіз практичних робіт вчителів, які працюють за моделлю інтерактивного навчання	Ток-шоу «Інтерактивні форми навчання – данина моді чи необхідність?»	З'ясування ставлення учасників занять до проблеми. Опрацювання моделі інтерактивного навчання
Сім типів особистості та види навчально-пізнавальної діяльності (за Джеймсом Гарднером)	1. Вивчення праці американського психолога Дж.Гарднера, автора класифікації видів навчально-пізнавальної діяльності відповідно до семи типів особистості. 2. Підготовка опорних карток для проведення рольової гри	Рольова гра «Сприймання та застосування інформації особистостями різних типів»	Опанування різних видів навчально-пізнавальної діяльності відповідно до семи типів особистості в інтерактивних формах
Погляд на майстерність учителя	1. Анкетування молодих учителів з огляду на їхню зацікавленість у вивченні кращого педагогічного досвіду вчителів району. 2. Опрацювання матеріалів узагальненого досвіду педагогів інших районів	Педагогічний міст «Досвід і почин». Зустріч молодих спеціалістів з наставниками, вчителями-методистами	Запровадження в роботу молодих педагогів елементів інноваційних технологій
Зростання фахової майстерності у районному майстер-класі	1. Аналіз ефективності роботи майстер-класу. 2. Створення банку педагогічних ідей та технологій	Фестиваль педагогічної творчості	Розвиток творчості як важливої умови росту професійної майстерності педагогічних кадрів

II. Майстер-клас Заслуженого вчителя України С.П.Логачевської

*Вчительська праця –
це щоденна творчість і мистецтво.*
В.О.Сухомлинський

Світлана Панасівна Логачевська – вчитель початкових класів Балахівської ЗШ I-III ступенів Петрівського району, вчитель-методист, Заслужений вчитель України, кандидат педагогічних наук, лауреат обласної педагогічної премії імені В.О.Сухомлинського.

Творча праця Світлани Панасівни відзначена орденами «Знак пошани» (1978р.), «За заслуги» III ступеня (1997р.), медаллю К.Д.Ушинського (1988р.), знаком «Василь Сухомлинський» (2006р.), відзнакою Президента України, грамотами Президії Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України.

«Серед визнаних педагогічних талантів Кіровоградщини і України Світлана Панасівна Логачевська.

Вона уособлює в собі найкращі риси народних учителів, які на своєму власному життєвому прикладі виховують юних громадян України...

Учитель-методист, тобто той, хто навчає учителів. А вона вчить невтомно, плідно і щедро. Її клас-кабінет – творча лабораторія для колег. На семінарах, авторських курсах С.П.Логачевської побували сотні вчителів практично з усіх регіонів України» (13, 66-67).

«Якісна освіта з гуманним спрямуванням – це, насамперед, високопрофесійні педагогічні кадри, - підкреслює С.М.Ніколаєнко. - Ключова роль у вирішенні пріоритетного завдання сучасної державної політики в галузі освіти – поліпшення якості надання освітніх послуг – належить саме

Вчителю, Вчителю-творцю, який спроможний вибудувати індивідуальну модель роботи з кожною дитиною, розвинути її загальні здібності, здатності пристосовуватися до динамічних умов соціального і професійного життя».

Саме таким вчителем – творцем, справжнім майстром індивідуалізацій й диференціацій навчання є *Світлана Панасівна Логачевська*.

Педагогічний стиль її діяльності завідуюча кафедрою педагогіки і психології КОШПО імені Василя Сухомлинського Н.А.Калініченко характеризує як «гармонію взаємин з дітьми, педагогіку співробітництва, високий рівень педагогічної культури, знання закономірностей вікових психолого-фізіологічних особливостей учнів» (13, 66)

Досвід її роботи узагальнено і схвалено радою обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, колегією Міністерства освіти і науки України, представлено у численних публікаціях науковців і практиків.

Глибоко розкриває, зокрема, суть, провідні ідеї, цінність досвіду С.П.Логачевської доктор педагогічних наук О.Я.Савченко у статті «Творчий вчитель» (додаток 10).

«Цінність її досвіду, – наголошує О.Я.Савченко, – не тільки в майстерному використанні набутого в педагогічній науці й практиці, але й у збагаченні методики диференціації новим підходом до організації одночасної групової й індивідуальної роботи з усіма в межах уроку з наступним об'єднанням зусиль усіх дітей на спільному завданні, яким завершується вивчення теми» (24).

«Спираючись на ідеї В.О.Сухомлинського, рекомендації сучасної педагогічної науки, С.П.Логачевська розробила оригінальну систему диференційованого підходу до навчальної діяльності учнів. На різних етапах уроку диференціація має різні форми», - зазначають у статті «Радість відкриття» Л.Ніколенко та С.Савельєва (19).

Світлана Панасівна Логачевська – автор 25 методичних посібників для вчителів і учнів. Досвід її роботи широко представлено на сторінках журналу «Початкова школа» (додаток 11).

Панорамно розкриті провідні ідеї, складові, сутність досвіду вчителя-новатора у програмі авторських курсів С.П.Логачевської (додаток 12).

На запрошення обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та рай(міськ)методкабінетів Світланою Панасівною проведені:

- авторські курси в Кіровограді, Донецьку, Житомирі, Луганську, Кривому Розі, Кременчуку;

- регіональні авторські курси для вчителів початкових класів міст Кіровограда, Знам'янки, Олександрії, Світловодська, Гайворонського, Долинського, Компаніївського, Маловисківського, Новомиргородського, Петрівського та інших районів;

- заняття творчих груп в Житомирі, Луганську, Кіровограді, Черкасах, Олександрії, Кременчуку;

- заняття майстер-класів у Дніпропетровську, Києві, Краснодоні, Луганську, Миколаєві, Маріуполі, Жовтих Водах, Старобільську, Свердловську, Стаханові, Тернополі та ін.

Цикли лекцій для вчителів початкових класів прочитано Світланою Панасівною в Центральному та Донецькому, Дніпропетровському, Львівському, Полтавському, Тернопільському, Південно-Українському, Черкаському обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

За 50 років педагогічної праці Світланою Панасівною проведено понад 300 науково-практичних семінарів, авторських курсів та майстер-класів для вчителів початкових класів у різних містах України та на базі рідної школи.

В жовтні 2000 року відбувся Всеукраїнський науково-практичний семінар «Гуманізація навчання молодших школярів сільської школи на основі диференційованого підходу до навчальної діяльності (з досвіду роботи вчительки

Балахівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Петрівського району С.П.Логачевської)» на базі Кіровоградського ОППО та Балахівської школи.

В рамках семінару була широко представлена творча педагогічна лабораторія Світлани Панасівни.

По суті це було заняття майстер-класу для вчителів початкових класів – представників усіх областей України.

Інтерес освітян до творчого доробку С.П.Логачевської з роками не згасає.

Свідченням цього є, зокрема, проведені Світланою Панасівною лише у 2006-2007 роках авторські курси, семінари-практикуми, заняття майстер-класу в різних регіонах України.

1 листопада 2006 року С.П.Логачевською проведено заняття майстер-класу «Особливості організації диференційованого навчання» для вчителів навчальних закладів Києва.

В ході заняття були детально розриті такі аспекти даної проблеми:

1. Способи застосування диференційованих завдань на різних етапах уроку.
2. Конструювання системи диференційованих завдань за ступенем самостійності і складності.
3. Моделювання фрагментів уроків з максимальним використанням матеріалів підручників та авторських посібників С.П.Логачевської.

У березні 2007 року – семінар-практикум для заступників директорів з навчально-виховної роботи з проблеми «Особливості організації диференційованого навчання» на базі спеціалізованої школи № 187 Солом'янського району міста Києва.

Його програму склали:

- лекція С.П.Логачевської;
- відвідування та обговорення уроків математики, читання, розвитку зв'язного мовлення, проведених Світланою Панасівною у спеціалізованій школі № 187;
- конструювання системи диференційованих завдань з використанням підручників та авторських посібників С.П.Логачевської;
- відвідування і обговорення фрагментів уроків читання, математики, української мови з елементами диференціації, проведених вчителями школи № 187 м. Києва, учасниками семінару.

26-27 березня 2007 року – заняття майстер-класу С.П.Логачевської для вчителів початкових класів навчальних закладів Луганської області.

В ході занять майстер-класу:

- розкрита сутність внутрішньокласної диференціації навчання, способи застосування диференційованих завдань;
- проведена ділова гра «Фрагменти уроків математики, мови. Розкриття способів диференціації навчання»;
- практичне заняття «Використання посібника С.П.Логачевської «Методика диференційованого навчання в роботі вчителів початкових класів».

4 квітня 2007 року слухачами майстер-класу С.П.Логачевської були молоді вчителі Петрівського району (додаток 13).

Світлана Панасівна тривалий час була керівником шкільного і районного методичних об'єднань вчителів початкових класів, очолювала обласну і районну творчі групи, школу перспективного педагогічного досвіду.

У 2002-2005 роках С.П.Логачевська керувала роботою районного постійно діючого семінару вчителів початкових класів з питань творчої реалізації педагогічних ідей В.О.Сухомлинського в системі гуманізації навчання і виховання молодших школярів.

Третій рік *поспіль С.П.Логачевська проводить заняття майстер-класу для вчителів початкових класів Петрівського району.*

У 2005-2006 навчальному році майстер-клас Світлани Панасівни працював над проблемою «Застосування диференціації та новітніх педагогічних технологій на уроках у початковій школі» (4 заняття).

У 2006-2007 навчальному році Петрівський РМК (завідуюча О.П.Ленська), дирекція Балахівської ЗШ (директор І.І.Швиданенко), С.П.Логачевська запропонували вчителям початкових класів навчальних закладів району заняття майстер-класу з проблеми *«Технологічні особливості диференційованого підходу до навчальної діяльності молодших школярів»* (додаток 14).

Слухачами майстер-класу стали керівники методичних об'єднань, шкіл педагогічної майстерності, творчих груп вчителів початкових класів.

Розкриваючи теоретичні аспекти проблеми, Світлана Панасівна відштовхується від думки В.О.Сухомлинського про необхідність диференціації навчання, врахування реальних навчальних можливостей учнів: «До кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання», «навчити вчитися» «дати інструмент учіння».

Творчо розвиваючи його педагогічні ідеї диференціації й індивідуалізації навчання, С.П.Логачевська постійно удосконалює вміння «запрягти у посильну розумову працю, яка обіцяє і приносить успіх» (27, т.5, 239), і завдяки її високій професійній майстерності кожен учень – «активний учасник процесу оволодіння знаннями» (27, т.4, 214), «дає у навчанні те, на що він здатний» (27, т.4, 240).

Світлана Панасівна вважає, що новий напрям у початковій освіті – особистісно орієнтоване навчання – ґрунтується на здібності вчителя побачити різницю в дітях, вмінні розподіляти увагу для успішної роботи в кожній групі, вмінні сконцентруватись.

«Багаторічний досвід роботи дозволяє зробити висновок, що всі диференційовані завдання передбачають індивідуальну роботу з усіма категоріями учнів, конкретну допомогу кожному учневі для максимального розвитку його розумових здібностей, дають можливість одночасно працювати з учнями різного рівня готовності до навчальної діяльності», - підкреслює Світлана Панасівна на занятті майстер-класу. – При доборі диференційованих завдань слід пам'ятати, що для поставленої мети треба добирати не будь-які завдання, а для слабших - з поступовим зменшенням міри допомоги, а для сильніших - з ускладненням творчих завдань».

Свій досвід диференціації навчання С.П.Логачевська представляє слухачам, використовуючи розроблені **структурно-логічні схеми:**

«Підготовка до вивчення нового матеріалу»;

«Способи використання диференційованих завдань» (додаток 15);

«Поєднання фронтальної, парної та індивідуальної роботи на етапі вивчення нового матеріалу»;

«Поступове ускладнення завдань»;

«Самостійна робота над задачами»;

«Групова робота на етапі закріплення» та ін.

В ході занять майстер-класу, відвідування уроків Світлани Панасівни слухачі мають можливість, зокрема, ознайомитися з досвідом поступового нарощування складності завдань, які пропонуються учням 1-4 класів з метою розвитку мовлення (додаток 16).

С.П.Логачевська глибоко переконана, що, враховуючи індивідуальні особливості учнів, можна *«успішно використовувати внутрікласну диференціацію, що дає можливість кожному учневі відчувати велику радість своїх маленьких перемог»* (16, 96).

На кожному занятті слухачі майстер-класу відвідують уроки Світлани Панасівни, детально аналізують їх.

Особливу увагу керівник майстер-класу приділяє *формулюванню мети уроку*, виходячи зі змісту матеріалу і вікових особливостей учнів, вибору та оптимальному поєднанню методів і засобів навчання на різних етапах уроку.

Так, наприклад, мету відкритого уроку математики в 1 класі на тему «Таблиця додавання числа 3. Задачі на знаходження суми» Світлана Панасівна визначила таким чином:

- *Закріпити* засвоєння таблиці додавання числа 3, розв'язування задач на знаходження суми.

- *Формувати навички* самостійної роботи з підручником та дидактичним матеріалом.

- Враховуючи рівні навчальних можливостей учнів, *забезпечити кожній дитині роботу* в найсприятливішому для неї темпі шляхом використання колективної, парної та індивідуальної роботи з виходом на варіативні завдання.

- У процесі організації диференційованого навчання *формувати в учнів товариські стосунки*, чуйність, доброзичливість, співпереживання за успіхи своїх товаришів.

- *Виховувати повагу до людей праці*, формувати у дітей уявлення про професії батьків.

Відкритий урок став для слухачів яскравим зразком творчого підходу до реалізації вчителем визначеної мети.

С.П.Логачевська постійно звертає увагу молодших колег - слухачів майстер-класу на *необхідність ретельного добору обладнання кожного уроку*. Так, на відкритому уроці математики в 1 класі вчителькою були використані:

- планшети для зворотного зв'язку;
- таблиця з логічним завданням «Чарівний птах»;
- пристрій «Орлятко»;
- ігри «Рибалка», «Годівничка», «Допоможи зайчикам»;
- силуети білочка та їжачка, кольорові сигнали;

- фланелеграф з різними знаками і цифрами для швидкого складання скороченого запису задачі;

- авторські посібники з грифом Міністерства освіти і науки України «Мій помічник з математики», «Вчимося розв'язувати задачі».

В.О.Сухомлинський неодноразово підкреслював, що «стає майстром педагогічної праці той, хто відчув себе дослідником» (27, т.4, 471), «творче дослідження докорінно змінює погляд учителя на власну роботу» (27, т.4, 475).

Кожний вчитель, на думку С.Клепка, - це вчений, дослідник, який не просто засвоює одержану інформацію, а висуває власні гіпотези, перевіряє їх на практиці, має свою маленьку педагогічну теорію, «здатний зробити вибір із багатьох варіантів, здатний самостійно укласти свій підручник, діагностично поставити мету своєї роботи з учнями, сконструювати свою власну педагогічну технологію» (14, 11).

Досконало володіючи методикою творчої науково-дослідницької діяльності, С.П.Логачевська прагне збагатити нею і практичну діяльність слухачів майстер-класу, пробудити у вчителів інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи.

Знайомить молодших колег з такими важливими її аспектами, як:

- виділення актуальної, практично значимої проблеми;
- вибір теми дослідження;
- визначення об'єкта і предмета дослідження, провідної ідеї;
- формування гіпотези дослідження;
- постановка мети і робочих задач;
- вибір методів дослідження;
- узагальнення його результатів.

Відвідуючи уроки слухачів, в бесідах з кожним учителем Світлана Панасівна завжди підкреслює важливість його самостійних творчих пошуків щодо впровадження нових педагогічних ідей, трансформування освоєного в ході занять майстер-класу досвіду.

Вона радить слухачам співставити досвід керівника майстер-класу з власною системою роботи і дати відповідь на запитання:

В чому для себе особисто Ви вбачаєте новизну і актуальність досвіду?

Що бажаєте взяти для використання у власній практиці?

Якої допомоги потребуєте у створенні особистого досвіду диференціації навчання?

Коли зможете запросити слухачів майстер-класу на свої уроки?

«Головне в роботі майстер-класу, - вважає С.П.Логачевська, - результативність його занять, реальний вплив на ріст професійної майстерності слухачів».

В травні на заключному занятті слухачі звітують про результативність свого навчання, захищають розроблені моделі уроків, підготовлені творчі завдання.

Світлана Панасівна радіє професійним досягненням слухачів, підтримує їх творчі пошуки, допомагає компетентними порадами.

Вчитель Петрівської ЗШ I ступеня Т.О.Люта, творчо використовуючи поради і рекомендації керівника майстер-класу, *сформувала власну індивідуальну творчу*

лабораторію і нині очолює районну школу передового педагогічного досвіду з проблеми «Підвищення якості знань учнів шляхом розвитку пізнавальної активності та рівня вихованості дітей», слухачами якої є 11 вчителів початкових класів з 10 шкіл району.

Вчитель Червонокосянтинівської ЗШ І-ІІІ ступенів С.В.Баканьова очолює районну творчу групу, яка досліджує проблему «Інтерактивні технології навчання на уроках художньо-естетичного циклу».

Досвід її роботи вивчено і узагальнено районним методичним кабінетом. Очолювана нею творча група взяла участь в обласному огляді-конкурсі районних (міських) творчих груп і стала лауреатом.

Учитель Новостародубської ЗШ І-ІІІ ступенів Л.П.Бикова очолює школу педагогічної майстерності з проблеми «Використання елементів диференціації в поєднанні з новітніми технологіями навчання».

В успіхах слухачів майстер-класу, здобутках молодших колег Світлана Панасівна вбачає і результативність своєї роботи з ними. Завдячують своїми досягненнями керівникові майстер-класу і слухачі. Переконливим свідченням цього є їх висловлювання про ефективність свого навчання у вчителя-майстра.

«Протягом двох навчальних років відвідую заняття майстер-класу С.П.Логачевської. За цей час я опанувала методику диференційованого навчання. Систематично впроваджую в практичній діяльності диференціацію за ступенем самостійності та складності. Найбільший ефект цей метод має на етапі пояснення нового матеріалу.

Диференціація створює комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою інтелектуальну спроможність, успішність, що робить продуктивним сам процес навчання. Завдяки чітко підібраній системі диференційованих завдань формую у дітей навички самостійної роботи, самоконтролю і самооцінки. Правильно організована на уроці диференційована робота допомагає кожному учневі відчути себе здібним, потрібним, цікавим для вчителя і своїх товаришів» (Т.О.Люта).

«Основа навчально-виховного процесу в школі - урок. Це, дійсно, як вважав В.О.Сухомлинський, - «дзеркало загальної і педагогічної культури вчителя, мірило його інтелектуального багатства, показник його світогляду, ерудиції».

У цьому я переконалась, побувавши на багатьох уроках керівника майстер-класу Світлани Панасівни Логачевської.

Учні на її уроках - безпосередні учасники навчального процесу, вміють самостійно працювати, критично мислити, активні у пізнавальній діяльності. Діти відчувають себе дослідниками, мають змогу зіставляти, порівнювати, шукати і знаходити істину.

Широкий професійний кругозір, постійні творчі пошуки нового, неординарний підхід до організації процесу навчання сприяють створенню творчої атмосфери на кожному уроці: в класі не побачиш нудьгуючих облич, відсутніх і неуважних поглядів.

Вразила мене постійна націленість вчителя на надзвичайно копітку роботу над виробленням в учнів уміння слухати інших і самому говорити так, щоб бути почутим, рахуватися з думкою товариша й обґрунтовувати свою думку, а головне - висловлювати її доброзичливо.

Я запозичую її творчі методи і прийоми, тонкощі педагогічної майстерності Світлани Панасівни. На своїх уроках широко використовую поради вчителя-майстра, її методичні посібники, корисні рекомендації з багатьох опублікованих статей» (Н.К.Мироненко).

«Вперше почула про диференціацію навчання у 1984 році. Знайомство з методикою С.П.Логачевської відбулося на її уроках. І ось уже більше 20 років я вивчаю її досвід, а її методику диференційовано працювати з класом запроваджую на своїх уроках.

Третій рік я слухач майстер-класу, керівником якого є Світлана Панасівна. Заняття майстер-класу дають мені можливість постійно розвиватися та вдосконалюватися.

Велику допомогу мені надають і посібники С.П.Логачевської «Мій помічник», які вона розробила для учнів 2-4 класів. Готуючись до кожного уроку, уважно переглядаю відповідні завдання посібників, визначаю, на якому етапі уроку потрібна диференціація, які завдання мають ускладнений характер, які більш доступні для учнів, які повніше сприяють матеріал.

Використовуючи методику С.П.Логачевської, глибше вивчаю учнівський колектив класу і особисто кожного учня. Адже для розподілу навчальних завдань потрібно досконало знати психологічні особливості та здібності кожного учня.

Завдання диференційованого характеру дають можливість не стримувати розумового розвитку здібних дітей, а поетапна робота створює умови для одночасної роботи з учнями різних рівнів навченості й розвитку» (Л.М.Шефер).

«Використання досвіду С.П.Логачевської з питань диференціації навчання сприяє формуванню навчальних умінь і навичок, забезпечує створення атмосфери співпраці, взаємодії, розвиток мови, мислення учнів, формує культуру спілкування.

Результатом диференціації навчання стало покращення техніки читання учнів (кожен збільшив темпи читання на 15-20 слів), їх мовної грамотності.

Під час диференційованого навчання формується вміння прийти на допомогу: пояснити, перевірити, порадити» (С.В.Баканьова).

Висока оцінка слухачами результативності занять майстер-класу С.П.Логачевської переконливо свідчить про високу майстерність Світлани Панасівни у навчанні не лише молодших школярів, а й колег-учителів, про її мистецтво професійного спілкування, створення комфортних умов для збагачення технологічної лабораторії, розвитку творчої активності педагогічних кадрів.

Творчий вчитель

Творчий учитель в початковій школі в нашому розумінні – це педагог-майстер з високим рівнем професіоналізму, який відмінно знає фактичний матеріал і психологію учнів, бачить зв'язки між предметами і темами, володіє методикою викладання кожного предмета і всіх напрямків виховання. Це дозволяє легко, за кілька хвилин актуалізувати потрібні дані, вчасно перекинути міжпредметний зв'язок, гнучко керувати різними видами індивідуальної, групової та фронтальної роботи.

Творчість вчителя виразно проявляється в пошуках власного підходу до застосування навіть добре відомих методів і прийомів навчання, пристосування надбань педагогічної науки до своєрідних умов класу.

Досвід показує, що в основному диференційоване навчання молодших учнів зводиться до такої спрощеної схеми: сильним учням дають

більші за обсягом і складністю завдання, а слабшим – менші і простіші. Але часто така система не виправдовує себе і призводить до того, що сильні учні не справляються із запропонованими завданнями, а недостатньо підготовлені – продовжують відставати від своїх товаришів.

Узагальнення педагогічних досліджень і передового досвіду дає можливість визначити сутність умов, за яких диференційоване навчання стає ефективним, а саме:

- а) вчитель враховує загальну готовність дитини до наступної діяльності;
- б) уміє передбачити труднощі, що можуть виникнути в дітей під час засвоєння матеріалу;
- в) використовує диференційоване завдання індивідуального та групового характеру в системі уроків;
- г) проводить перспективний аналіз: для чого плануються ці завдання, чому їх треба використати саме на даному етапі уроку, як продовжити цю роботу на наступних уроках.

С.П.Логачевська в інтегрованому вигляді враховує в своїй роботі ці умови. Та цінність її досвіду не тільки в майстерному використанні набутого в педагогічній науці й практиці, але й у збагаченні методики диференціації новим підходом до організації одночасної групової й індивідуальної роботи з усіма в межах уроку з наступним об'єднанням зусиль усіх дітей на спільному завданні, яким завершується вивчення теми.

В рамках фронтальної роботи з класом на різних уроках вихідним для неї є завдання, як дійти до кожного учня. Надійним є шлях поділу дітей на тимчасові групи. Перехід учнів з однієї групи до іншої відбувається залежно від рівня оволодіння ними конкретним матеріалом в системі уроків, а іноді і в межах одного уроку. Найперше, що турбує вчителя, – не допустити відставання дітей, попередити труднощі, підтримати слабеньку дитину.

Уся її діяльність підпорядкована тому, щоб кожен учень дістав таке навантаження, яке відповідає його можливостям. При цьому С.П. Логачевська дбає і про перспективи його розвитку. Індивідуально підходить і до визначення обсягу та складності домашніх завдань, щоб не було нівелювання можливостей, нахилів і здібностей дитини.

Вчителька повсякчасно створює об'єктивні можливості для стимулювання позитивних мотивів навчання (учора ти зумів розв'язати це, а сьогодні спробуй нове завдання. Воно складніше, але й цікавіше і т.п.). Постійно використовує всілякі допоміжні засоби. Особливо успішно діють в умовах її класу практичні групові опори для міркування.

Особливої уваги заслуговує такий методичний підхід. Для того, щоб діти могли самостійно виконувати диференційовані завдання, С.П. Логачевська, починаючи з 1 класу, здійснює для різних груп дітей поступовий перехід від колективних форм роботи до частково самостійних і повністю самостійних у межах уроку і системи уроків.

Різноманітні способи і прийоми диференціювання, які застосовує у роботі з класом С. П. Логачевська, можна поділити на дві групи: за складністю завдань і за самостійністю їх виконання учнями. У першому випадку Світлана Панасівна добирає завдання, що вимагають різної глибини узагальнення та висновків, розраховані на різний рівень теоретичного обґрунтування роботи, що виконується, та репродуктивного і пошукового характеру. Складність кожного з них визначається складністю його умови та кількістю операцій (кроків), які потрібно пройти учням для виконання.

Диференціювання за складністю С.П. Логачевська використовує в основному як засіб систематичного й послідовного розвитку мислення учнів, особливо слабших за підготовкою. Розв'язання посильної задачі стимулює школярів до подальшої діяльності й підвищує самооцінку власних можливостей, дозволяє перейти на більш високий ступінь пізнання. Вправи пропонуються на

дошці або спеціальних картках з переліком вимог щодо їх виконання. При цьому С.П. Логачевська дає можливість учневі самостійно дібрати завдання за рівнем складності. Взагалі, широке використання завдань за вибором є добрим важелем, який дозволяє піднімати інтерес дітей до навчання і пізнання своїх можливостей.

Її роботу відрізняють глибока продуманість системи вправ, що відповідає найважливішим критеріям оптимізації: системності, конкретності і мірі. Як правило, дібрана нею система вправ до найважливіших наскрізних тем охоплює завдання, спрямовані на розвиток і закріплення різних якостей знань: повноти, міцності, глибини усвідомлення, гнучкості. При цьому вчителька забезпечує:

- достатню повторюваність вправ за видами і кількістю протягом вивчення всієї теми;
- економний спосіб пояснення нового матеріалу;
- використання комплексних завдань, коли від одного запису можна поставити кілька тренувальних завдань;
- виконання тренувальних вправ, що потребують самоконтролю учнів;
- передбачення різних форм керування роботою учнів залежно від ступеня засвоєння ними матеріалу і рівня готовності до навчання (опора на зразок, таблиця, поопераційне коментування дії, контроль кінцевих результатів тощо).

Як вже відзначено, С.П. Логачевська у застосуванні диференційованих завдань прагне знайти педагогічно доцільну систему, яка б охоплювала не тільки етапи первинного засвоєння матеріалу, а й його закріплення. Тому логічним продовженням є використання диференційованих домашніх завдань. Тут слід відзначити вдале застосування вчителем творчих завдань, завдань за вибором учня або таких, які він сам складе.

Якість знань, безумовно, не може бути забезпечена лише методичною досконалістю уроку. Не менш значимі ставлення самого учня до їх засвоєння і відповідно ставлення самого вчителя до успіхів і невдач кожної дитини. В зв'язку з цим багато важить тут виховний аспект організації уроку.

Тому особливо хочеться відзначити вміння класовода пов'язати діяльність школярів на уроці з навколишнім життям так, щоб засвоювані знання і способи дії захоплювали дітей, викликали в них пізнавальний інтерес. Варта наслідування цікава робота, розгорнута С.П. Логачевською навколо складання учнями «Рідного задачника». Діти з великим задоволенням складають його разом з учителем, використовуючи дані про роботу своїх батьків, цифри і факти з районної газети. Така форма роботи має велике виховне і розвивальне значення.

О.Я.Савченко, завідувача відділом початкового навчання
НДІП УРСР, доктор педагогічних наук, професор

Публікації з досвіду С.П.Логачевської в журналі “Початкова школа”

1. Диференційований підхід до навчання. – 1987, № 5.
2. Можливості розвитку для кожного. – 1989, № 4.
3. Індивідуалізація завдань для шестиліток – 1990, № 2.
4. Використання матеріалу підручника з рідної мови для диференційованих завдань. – 1990, № 8.
5. Прийоми і способи диференціації на уроках математики в межах одного класу. – 1993, № 1.
6. Таблиці з диференційованими завданнями з математики для 1, 2 класу чотирирічної школи. – 1993, № 8.
7. Диференційоване навчання на уроках математики в 1 класі. – 1994, №12.
8. Самостійна робота над задачами. – 1998, № 1.
9. Індивідуалізація завдань на етапі закріплення знань з математики. – 1998, № 4.
10. Взаємозворотний зв'язок. – 1999, № 3.
11. Тренувальні вправи з математики. – 1999, № 12.
12. Методичні рекомендації до посібника “Вчимося розв'язувати задачі” для 1-2 класу. – 2000, № 11.
13. Диференційоване навчання на уроках математики. – 2001, № 5.
14. Методичні рекомендації до посібника “Вчимося розв'язувати задачі” для 1 класу. – 2003, № 3.
15. Методичні рекомендації до посібника “Вчимося розв'язувати задачі” для 2 класу. – 2003, № 5.
16. Диференціація домашніх завдань з математики. – 2003, № 7.
17. Методичні рекомендації до посібника “Вчимося розв'язувати задачі” для 3 класу. – 2003, № 10.
18. Повторення простих задач у 2 класі. – 2003, № 11.
19. Диференціація завдань на уроках розвитку мовлення. – 2004, № 5.
20. Критичне мислення і диференціація на уроках читання. – 2004, № 7.
21. Диференціація на уроках природознавства в 3 класі. – 2005, № 9.
22. Індивідуалізація на уроках навчання грамоти. – 2006, № 2.
23. Диференціація – одна із форм інтерактивного навчання молодших школярів. – 2006, № 10.

Програма авторських курсів С.П.Логачевської

Тема: *Методологічні основи диференційованого підходу до навчальної діяльності школярів.*

Актуальність проблеми диференційованого навчання.

Порівняльне визначення понять “диференційоване навчання”, “диференційований підхід до навчальної діяльності учнів”.

Педагогічна та фізіолого-гігієнічна оцінка диференційованого підходу до навчальної діяльності молодших школярів.

Види диференційованого підходу до навчальної діяльності учнів.

Тема: *Активізація пізнавальної діяльності учнів різних рівнів розумового розвитку.*

Пізнавальний інтерес молодших школярів та його врахування на уроці.

Цілеспрямований вплив педагога на зону найближчого розвитку кожного учня.

Опора на досвід дітей. Зв'язок навчання з життям.

Особистісно орієнтоване навчання: сутнісні аспекти.

Бачити кожного учня – допомогти кожному адекватно його рівня.

Тема: *Засоби ефективного використання диференційованого підходу до навчання молодших школярів.*

Навчально-матеріальна база як одна з умов здійснення диференційованого підходу до навчальної діяльності учнів.

Клас-кабінет С.П.Логачевської, НОП учителя і учнів.

Систематизація і класифікація дидактичних матеріалів класу-кабінету.

Творче використання засобів навчання для диференційованої роботи з учнями.

Засоби взаємозворотного зв'язку учнів з учителем.

Тема: *Організація диференціації школярів класу за рівнем готовності до сприймання навчального матеріалу.*

Готовність учнів до сприймання навчального матеріалу як необхідна умова успішного навчання.

Експрес-контроль готовності всіх учнів класу до сприймання навчального матеріалу.

Організація вчителем розподілу учнів на групи відповідно до рівня їх підготовки. Використання з цією метою засобів взаємозворотного зв'язку.

Тема: *Система диференційованих завдань.*

Система завдань для учнів заниженого рівня розумового розвитку.

Система завдань для учнів середнього рівня розумового розвитку.

Система завдань для учнів високого розумового розвитку.

Взаємозв'язок диференційованих завдань та їх поступове ускладнення з відповідним зменшенням міри допомоги учням.

Особливості підбору диференційованих завдань з математики, української мови, читання.

Тема: *Диференціація навчальної роботи на етапі сприймання та осмислення нового матеріалу.*

Підготовка учнів до сприймання нового матеріалу.

Створення проблемної ситуації.

Пошукова робота учнів щодо розв'язання поставленої проблеми.

Взаємозворотний зв'язок учителя з учнями з метою визначення готовності дітей до засвоєння нового матеріалу.

Диференційована робота з учнями щодо поетапного засвоєння кожним учнем нового матеріалу.

Розвиток творчого мислення школярів.

Тема: *Диференціація на етапі закріплення нового матеріалу.*

Підготовка учнів до самостійної роботи на уроці.

Види допомоги учням при самостійній роботі. Поступове зменшення міри допомоги.

Поетапна самостійна диференційована робота учнів із закріплення і поглиблення одержаних знань, формування умінь і навичок.

Тема: *Диференційований підхід до роботи з підручником.*

Аналітична робота вчителя щодо використання завдань підручника.

Організація диференційованої роботи учнів над завданнями підручника.

Комплексний підхід до використання підручника.

Тема: *Диференціація домашніх завдань.*

Види домашніх завдань.

Врахування індивідуальних особливостей учнів при розподілі домашніх завдань.

Диференційовані домашні завдання.

Контроль за виконанням домашніх завдань. Облік знань учнів.

Тема: *Умови, необхідні для ефективного застосування диференційованого підходу.*

Гуманізація навчально-виховного процесу.

Психічний розвиток дітей.

Особистісно орієнтоване навчання.

Навчально-матеріальна база.

Системне, перспективне мислення педагога.

Додаток 13

План
проведення майстер-класу для молодих учителів
Петрівського району

Проблема: «Внутрішньокласна диференціація».

Теоретична частина.

Відкриття заняття майстер-класу.

Вступне слово з теми «Про необхідність використання диференціації».

Вислови відомих вчених-педагогів з питань диференціації».

Практична частина.

Перегляд, спостереження та обговорення фрагментів уроків у 2 класі.

1. Урок математики.

Тема уроку: «Приклади виду $74 + 6$ ».

Мета уроку: шляхом поетапної діяльності виробити в учнів міцні навички усного обчислення.

2. Урок розвитку мовлення.

Тема уроку: «Складання розповіді за малюнками та опорними словами».

Мета уроку: поєднуючи колективну, парну та індивідуальну роботу, розвивати в усіх учнів зв'язне мовлення через виконання завдань навчального характеру.

3. Практична робота.

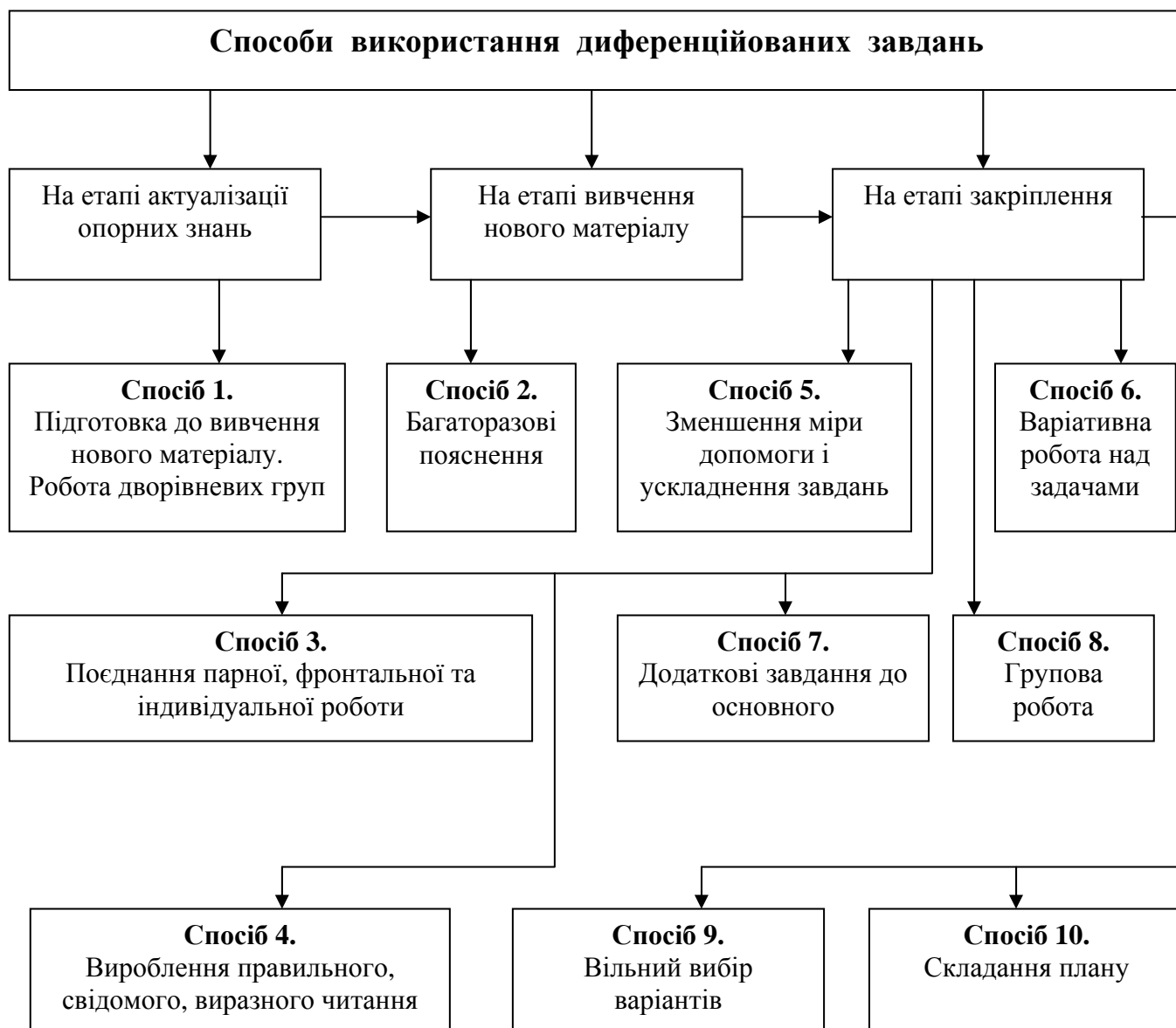
Використання авторського посібника «Методика диференційованого навчання для підготовки уроків у початкових класах».

Підсумки заняття.

План роботи майстер-класу С.П.Логачевської

Проблема: “Технологічні особливості диференційованого підходу до навчальної діяльності молодших школярів”.

№ п/п	Зміст роботи	Форма роботи	Виконавці
1.	Заняття 1. Науково-методичне забезпечення авторської системи диференційованого підходу до навчальної діяльності молодших школярів	Повідомлення	Керівник
2.	Конструювання системи диференційованих завдань для учнів з різними навчальними можливостями	Практична робота	Керівник, слухачі
	Робота між заняттями Завдання слухачам: 1. Опрацювати наукову та методичну літературу з проблеми диференційованого підходу до навчання. 2. Виробити особистий досвід диференційованого підходу до навчальної діяльності молодших школярів. 3. Розробити і провести уроки з методичною метою, яка б відповідала ідеям досвіду, що вивчається і впроваджується	Самоосвіта Апробація Самостійна робота	Слухачі Слухачі Слухачі
1.	Заняття 2. Дидактична сутність і структура способів використання диференційованих завдань	Практична робота	Керівник, слухачі
2.	Моделювання фрагментів уроків з використанням різних способів застосування диференційованих завдань	Практична робота	Керівник, слухачі
	Робота між заняттями Завдання слухачам: 1. Апробувати на уроках змодельовані фрагменти уроків математики, української мови, читання	Самоосвіта	Слухачі
	2. Дібрати інструкційні завдання для диференціації за ступенем складності й апробувати їх у класах	Практична робота, апробація	Слухачі
	3. На шкільних методичних об'єднаннях прозвітувати про ефективність впровадження даного досвіду	Самоосвіта Творчий звіт	Слухачі

Нарощування складності завдань з розвитку мовлення Фрагмент

1 клас

1. Складання усних розповідей за малюнками букваря і запитаннями вчителя.
2. Розповіді першокласників про свою сім'ю.
3. Відповіді на запитання вчителя на основі прочитаного.
4. Переказування учнями відомих їм казок.
5. Складання речень за опорними словами.
6. Колективне складання усного оповідання за серією сюжетних малюнків.
7. Усна розповідь на основі переглянутого діафільму.

2 клас

1. Колективний запис кількох речень на задану тему за опорними словами.
2. Колективний детальний письмовий переказ за даним планом у формі питальних речень.
3. Колективний письмовий переказ оповідання за даним планом у формі розповідних речень.
4. Колективний письмовий твір за серією малюнків.
5. Екскурсія в парк (сад), спостереження за пейзажем, добір словника до теми, усне складання зв'язного оповідання.
6. Письмовий твір за малюнком і за власним спостереженням дітей на задану тему. План подається у формі питальних речень, словник записується на дошці.
7. Колективний опис на основі спостережень дітей (подається словник, зразок, художні засоби, план).
8. Самостійний письмовий твір за даним планом і опорними словами.

3 клас

1. Творче списування деформованого оповідання.
2. Письмовий твір за діафільмом. Дається готовий план у формі питальних речень, словник.
3. Усний аналіз картин відомих художників.
4. Письмовий твір за власними спостереженнями учнів та колективно складеним планом.
5. Стислий письмовий переказ оповідань, казок (Дається готовий план, словник).
6. Письмовий твір за поданим закінченням.
7. Письмовий твір на певну тему.
8. Письмовий твір за серією малюнків.
9. Самостійний письмовий твір на вільну тему.

4 клас

1. Твір на основі вражень учнів за самостійним планом та за попередньою усною розповіддю.
2. Усний аналіз картин.
3. Усний переказ оповідань за колективно складеним планом.
4. Письмовий твір за картиною (колективно складається план, добирається словник, проводиться усна розповідь).
5. Детальний письмовий переказ опису пейзажу.
6. Письмовий твір за діафільмом.
7. Усний опис нескладних предметів, виявлення в них істотних ознак: колір, форма, матеріал, призначення, розмір.
8. Письмовий самостійний твір за даним закінченням.
9. Письмовий твір за картиною (самостійний добір словника, колективне складання плану без усної розповіді).
10. Письмовий твір з елементами роздуму.
11. Стислий переказ оповідання за самостійно складеним планом.
12. Користуючись малюнком, домисли, що було до і після зображеної події.
13. Склади оповідання за динамічним малюнковим планом (на фланелеграфі поступово виставляються окремі малюнки. Одночасно учні складають речення, поєднуючи їх у зв'язану розповідь).

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. - К., 2001.
2. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні.
3. Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр).
4. Рекомендації щодо організації і проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної освіти // Освіта України.- 2002.- № 54.- С.5.
5. Вронська В. Учіння - Знання - Дія. Психологічна доцільність інтерактивних технологій у післядипломній освіті // Управління освітою.- 2007.- № 17. - С.5-8.
6. Гришина Т.В. Освітня технологія як об'єкт методичної роботи. – Харків, 2003.- 96с.
7. Данилова Г.С. Методичні служби України: проблеми управління, професійна підготовка: Навч.-метод. посібник. - К.: УЗІН, 1997.
8. Дивак В. Методична робота - складова післядипломної педагогічної освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003.- № 1.
9. Єрмола А.М., Василенко О.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: Науково-методичний посібник.- Курсор. - 2006.- 312с.
10. Жерносек І.П. Науково-методична робота в загальноосвітній школі: Навч.-метод. посібник.- К: УЗІН, 1998.
11. Зайченко О. Розвиток творчості педагогічних колективів закладів освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2001.- № 2.- С.89-92.
12. Заочна школа методиста // Сільська школа України. - 2008.- № 1.- С.52-56.
13. Калініченко Н.А. Світлий геній школи Павлиша.- Кіровоград, 2007.
14. Клепко С. Есе з філософії освіти.- Луганськ. – 112с.
15. Кремень В.Г. Про стан освіти в Україні та Національна доктрина її розвитку. Доповідь на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2000.
16. Логачевська С.П. Структурно-логічні схеми диференційованого навчання в межах одного класу / Зб. Передовий педагогічний досвід Кіровоградщини у новому баченні. I книга / За ред. А.С.Бика, А.Б.Іванка. – Кіровоград, 1998.- С.96-111.
17. Майстер-клас районного масштабу // Сільська школа України. – 2003.- № 8-9 (44-45).- С.23-24.
18. Методическая работа в школе: организация и управление / Под общ. ред. М.М.Поташника.- М.: Дидактика, 1971.- 196 с.
19. Ніколенко Л., Савельєва С. Радість відкриття // Радянська освіта. - 1987.- 6 березня.
20. Нові технології навчання: науково-практичний метод // Зб. наук. статей. - К., 1997.- Вип. 19.- С. 17-24.
21. Половенко О.В. Оптимальна модель методичної роботи в сільській малокомплектній школі. – Кіровоград., 2007.- 66 с.

22.Пометун О. Як навчити учителів інтерактивних технологій: з досвіду проведення інтерактивних тренінгів у системі перепідготовки педагогічних кадрів // Управління школою. - 2004.- № 31.- С.22-28.

23.Радченко А.Є. Професійна компетентність учителя. – Харків: Основа, 2006.

24.Савченко О.Я. Творчий вчитель // Трудова слава. - 1988.- 3 листопада.

25.Сорочан Т. Актуальні проблеми післядипломної педагогічної освіти у вимірі сьогодення // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – №1.

26.Старченко К.М., Пуцов В.І., Гадзецький Б.В. Технологія управлінської діяльності завідуючого районним (міським) методичним кабінетом. - К., 2002.

27.Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах.- К., 1976-1977.

28.Сухомлинський В.О. Директор і вчитель. - Кіровоград, 2005.

29.Тевлін Б.Л. Професійна підготовка вчителів. – Харків: Видавнича група «Основа», 2006.- 192 с.

30.Ткаченко І.Г. Богданівська середня школа імені В.І.Леніна. – К.: Рад.школа, 1975. – 275 с.

А.І.Постельняк

**Майстер-клас
в системі методичної роботи
з педагогічними кадрами**

Підписано до друку 09.12.2008 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Друк – різнограф. Тираж 100 прим.
Зам. № 85

Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, вул. Карла Маркса, 39/63,
Кіровоград, 25006
Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу
КОШПО імені Василя Сухомлинського, вул. Карла Маркса, 39/63, Кіровоград, 25006